

Uit het leven van Ds. David Jacob Benjamin

**Artikelreeks in de Saambinder, Weekblad van de
Gereformeerde Gemeenten 1988**

**door
J. Mastenbroek**

Ds. D.J. Benjamin.

**Gedachten over het zendingsbevel onder
Ledeboerianen en Kruisgezinden**

Artikelserie in de Saambinder 1998

Door ds. C. de Jongste, Tholen

**Stichting de Gihonbron
Middelburg
2015**

INHOUD

1. Kachelhout in Londen
2. Enige weinige namen
3. De dominee van Onbar
4. Een geweer in plaats van de Bijbel
5. Zondaar voor God
6. De Zaligmaker ontdekt
7. Dienaar des Goddelijken Woords
8. In de kerker
9. Geen rund in de stallingen
10. In den vreemde
11. In het Gemenebest
12. Nieuwe voorraad houtjes te hakken.
13. Naar Nederland
14. Terug naar de zijnen
15. Een vreselijke gebeurtenis
16. Opnieuw verhuisd
17. Weer naar Holland
18. Onder de Amerikanen
19. De wanhoop nabij
Een brief van ds. Pieneman aan ds. Kersten
20. Een opgeschud bed aan de Boezemsingel
21. In goede handen
22. 'Dag noch nacht heb ik rust'
23. Opnieuw gevlucht
24. Vaten ontroofd
25. Tandeloos, maar niet biddeloos
26. Groeiende zorgen
27. Terug naar Urmiah
28. 'Trotsch alle wispelturigheid'

1. Kachelhout in Londen

't Is rond 1901-1902. Boven de stad Londen hangt een dikke mist. 't Is kil en huiverig. De Londenaren kennen dit verschijnsel. Dit weertype - ze zijn er aan gewend. Ermee vertrouwd. 't Hoort immers bij het jaargetijde. De meeste last ervan hebben de vreemdelingen die ook in Londens poorten zijn. In een wereldstad als de Engelse hoofdstad zijn die er als vanzelfsprekend. En zij zijn met die kille, vochtige lucht bepaald niet opgevoed. En dan die altijd rokende fabrieksschoorstenen, die hun vette industriewalm met een niet aflatende ijver de lucht in blazen. 't Maakt het verblijf in de stad er niet aangenamer op. Ergens in een donker achterafstraatje is een man aan het werk. De ramen in het sombere werkplaatsje laten weinig licht door. 't Is binnen nog grauwer dan buiten. De man zucht. Met een bijl klooft hij boomstammetjes. Eerst worden ze doorgezaagd, daarna gekloofd en als er weer een fikse stapel op de grond ligt, worden ze in bosjes gebonden. Na een dag ingespannen zagen, hakken en binden ligt er een stevige voorraad.

't Is al laat in de avond als de man met z'n werken ophoudt. Hij is moe. Z'n rug doet pijn. Hij is dergelijk werk in het geheel niet gewend. Integendeel. Eigenlijk heeft hij nog nooit lichamelijke arbeid gedaan. Met een zucht draait hij de gaslamp, die het vertrek maar spaarzaam verlicht, uit. Hij trekt de deur achter zich dicht, die op een soort binnenplaatsje uitkomt. De volgende deur geeft hem toegang tot een groot gebouw. 'Church Army' staat er geschilderd op het verweerde bord aan de gevel. In een eetzaal wacht hem een sober maal. Zodra dat is genuttigd gaat hij een etage hoger, naar de slaapzaal. Het gebouw is een soort Leger des Heils-onderkomen. Daklozen, zwervers, armlastigen vinden er een thuis. Mensen die door allerlei omstandigheden van huis en haard, soms ook van vrouw en kind verdreven zijn.

De slaapzaal biedt weinig privacy. Er is bijna geen bed onbeslagen. In een hoek staat zijn bed klaar. Doodmoe buigt hij, voor hij zich ter ruste begeeft, zijn knieën op de houten vloer. Smeekt de Heere om bewaring voor de komende nacht. Bidt vurig voor zijn lieve vrouw, voor zijn lieve kinderen, die enkele duizenden kilometers oostwaarts zich bevinden. Bidt voor de gemeente, die hij achterliet. Gemeente? Is deze man dan een predikant? Moeten we in deze afgeleefde en vermoeide man, op wiens nog niet zo oude gezicht diepe groeven een veelbewogen leven verraden, een predikant herkennen? Is deze man, die de hele dag in dat sombere werkplaatsje geen ander gereedschap dan een zaag en een bijl heeft gehanteerd, een dienaar van het Goddelijk Woord, die er van 's Hemels wege toe verwaardigd is om een scherp tweesnijdend zwaard te dragen? Is deze van huis en haard verdreven, berooide tobberd, die na een veel te korte nachtrust in de vroege morgen wordt gewekt en die na een veel te krap afgestapt ontbijt de trap afloopt, zich naar het werkplaatsje begeeft en daar de bundels gekloofd hout op een karretje laadt om vervolgens luidkeels de Londenaren te vertellen dat hij kachelhout te koop heeft, een herder en leraar? Wat doet hij dan in één van de grootste steden ter wereld onder zulke omstandigheden? Waar komt hij vandaan en waar gaat hij heen? Of is Londen het einddoel van zijn reis? Zal hij ergens op een van de vele Londense begraafplaatsen een naamloos graf krijgen?

Wie is deze ds. David Jacob Benjamin? Want zó luidt zijn naam.

2. Enige weinige namen

Ongeveer in het jaar 90 staat een oude grijsaard op het strand van het verlaten, onherbergzame rotseiland Patmos. De Romeinse keizer Domitianus, die de christenen te vuur en te zwaard vervolgde, heeft het leven van deze oude discipel nog gespaard. Om hem toch het zwijgen op te leggen verbande hij hem naar het onbewoonde Patmos,

ver van zijn gemeente. Daar zou naar berekening van de wrede keizer, zijn werk radicaal afgelopen zijn. Maar, o wonder, boven het besluit van Domitianus staat het besluit van God, Die Johannes zoveel werk op het barre Patmos opdroeg. En tot het werk dat op de schouders van deze apostel werd gelegd, behoorde het schrijven van brieven aan de zeven gemeenten in Klein-Azië, het tegenwoordige Turkije.

Eeuwen geleden had de Heere daar Zijn volk. Niet velen. Weinigen. In Sardis, een stad met 45.000 inwoners, waren slechts weinige namen die hun klederen niet bevlekt hadden (Openb. 3:4). Er was een Lydia in Thyatire, in Filadelfia was er sprake van een kleine kracht, Gods Woord bewaard, Zijn Naam niet verloochend en in Smyrna woonde de godvrezende Polycarpus.

Doch dat is allemaal heel lang geleden. De gemeenten, eertijds door Paulus gesticht, zijn na verloop van jaren, de een na langere en de ander na kortere tijd, vervallen. Het heidendom, het on- en bijgeloof overwoekerde en verwilderde de uitwendige kerk des Heeren. Niet de Kerk met een kapitale letter. De poorten der hel zullen immers Gods gemeente nooit overweldigen? Eeuwen later leek het er echter wel op. Er was van de Kerk des Heeren in de voorheen zo rijk beweldadigde gemeenten schier niets meer over. Mohammed kreeg zijn aanhang en zijn leer versloeg tienduizenden. 't Leek erop dat de Heere het licht van de kandelaar aldaar voorgoed had weggenomen. Alsof er niet één meer was overgebleven die de knieën voor de Baäl van de Islam niet gebogen had. Alsof de vorst der duisternis zijn triomfen voor altijd daar gevierd had. Maar toch, er waren er nog. Weinigen. Enkelen misschien. Opnieuw enige weinige namen, kleine kracht, Gods Woord bewaard. In procenten van de bevolking te verwaarlozen. Zó redeneert een mens. De Heere getuigt anders: *hen tellen als in Isrel ingelijfd*. Dan mogen die hoogst zeldzamen de naam van Sions kinderen dragen. Omdat de Heere er voor in stond. Wij zouden ze overslaan, zo weinig in getal, zo klein, zo ongeacht.

Maar de Heere slaat niet één van Zijn volk over. Is Hij niet in het midden van twee of drie, die in Zijn Naam vergaderd zijn?

3. De dominee van Onbar

Er waren er nog in dat Klein-Azië, die hun klederen niet bevlekt hadden. Zo ook in de stad Onbar. Weleer de rijkste stad van de Turkse provincie Kurdistan. De naam Onbar betekent: verzamelplaats. 't Is een stad met ongeveer 500 woningen. Niet vergelijkbaar met onze woningen. 't Zijn ruimten, omgeven door vier blinde muren. Soms wonen er wel 20 tot 40 families in. Een eenvoudige rekensom leert ons dan dat er gemiddeld zo'n 15.000 families de stad bevolkten.

In deze stad werd op 25 januari 1864 in het gezin van dominee Benjamin Sr. een zoontje geboren. 't Was niet de eerste maal dat in dit gezin de kinderzegen werd geschonken. Tot vijfmaal toe werden de ouders verblijd met een kind. Maar ook werd de blijdschap tot drie keer toe in droefheid veranderd, toen zij aan het graf van een zoon en twee dochters moesten staan. Ze stonden daar echter niet als degenen die zonder hope treurden, zo is ons overgeleverd. En nu zijn er in het domineesgezin nog twee kinderen overgebleven. Het pasgeboren jongetje, die de Bijbelse namen **David Jacob**¹ werden gegeven, en een meisje. 't Was geen gezin waarin de weelde overheerste. Van een rijk gestoffeerde pastorie met royale meubelen was geen sprake. Vader en moeder Benjamin offerden hun schamele bezittingen op ten dienste van het Evangelie. Slechts het noodzakelijkste behielden zij.

De familie Benjamin woonde al geruime tijd in Onbar; vader Benjamin was er zelfs geboren. Zijn ouders waren mensen die een ander leven hadden leren kennen. Beiden

¹ De voor- en achternamen zijn alle puur-Joods. Het is niet onmogelijk dat dit gezin van Joodse afkomst is. (Red.G.)

waren, zo lazen we, mensen die door genade geen vreemdeling waren van ellende, verlossing en dankbaarheid. Nu is genade geen erfgoed. Toch zijn er in de geschiedenis voorbeelden van de gouden draad van Gods verkiezend welbehagen, die soms zo duidelijk door de lijn der geslachten heen kan lopen. Zo ook in het geslacht Benjamin. De grootouders stierven voor de dienst des Heeren. Vader Benjamin had onderwijs gekregen in de voorzeide leer. Met ongetwijfeld grote offers hebben zij hun zoon op een presbyteriaanse school gedaan. Later wierp dat onderwijs zijn vruchten af en zoals we zagen was Benjamin sr. predikant geworden.

4. Een geweer in plaats van de Bijbel

De jonge David Jacob kreeg een opvoeding overeenkomstig Gods Woord. Zijn ouders waren meer bekommerd over het zielenheil van hun zoon dan over de plaats die hij in de maatschappij zou gaan innemen. Meermalen trof David zijn lieve moeder aan in verborgen plaatsjes, waar ze hete tranen schreide voor de bekering van haar jongen. Kan een kind van zoveel gebeden verloren gaan? Die vraag wordt zo menigmaal gesteld, als biddende ouders tot hun leedwezen en bittere droefheid moeten constateren dat de vruchten van hun gebedsleven, van het worstelen aan Gods genadetroon met hun zaad, uitblijven. Daar wisten de ouders van David Jacob ook wat van. Met droefheid in het hart zagen ze dat hun zoon al op jonge leeftijd naar een geweer greep in plaats van naar Gods Woord.

Nu was het in het toenmalige Turkije een alledaags verschijnsel dat jongens, zelfs van een jaar of tien, met een geweer leerden omgaan vanwege de voortdurende dreiging van de Koerden, nomaden die als moordzuchtige rovers bekend stonden en die zeer regelmatig dorpen binnenvielen die dan werden uitgemoord en geplunderd. Zo leerde David Jacob zich wel verdedigen tegenover aardse vijanden, maar was onkundig en onwillig omtrent de geestelijke wapenrusting. En dat ondanks zijn godsdienstige opvoeding, trots de gebeden van zijn vader en de hete tranen van zijn moeder.

Zijn vriendjes waren ook bepaald geen jongens van de catechisatie; met de beruchtste jongens uit Onbar was hij op straat te vinden. Schoolgaan was er niet bij; in Onbar werd aan het dagelijks lager onderwijs geen aandacht besteed. Er was geen school van christelijke origine. Lesgeven was doorgaans een taak van de ouders. Vader verwaarloosde die taak niet en liet zijn zoon al jong het alfabet leren als sleutel tot de lees- en schrijfkunst. Toch ging er een vrij lange tijd overheen voor hij zover was dat hij uit de Bijbel kon lezen.

Met zijn vrienden brak hij niet. Als hij de kans kreeg, ontsnapte hij aan het oog van zijn ouders. Zo was hij eens een week lang van huis zonder dat ze thuis wisten waar hij uithing. De kans was groot dat hij in de handen van de Koerden was gekomen die hem weleens omgebracht zouden kunnen hebben. Aan de grote ongerustheid van zijn ouders kwam een eind toen hij weer boven water kwam. Hij had zich, met zijn geweer als wapen, een hele week schuil gehouden in de bergen bij Onbar.

Toen hij veertien was, werd hij naar het Presbyteriaans Seminarie in de stad Urmiah gezonden. Van zijn opvoeding was hoegenaamd niets meer over. Hij deed wel z'n best, was zelfs op één leerling na de beste van zijn klas, maar wist van de christelijke leer weinig af en, hij moest het eerlijk toegeven, hij voelde er ook niets voor. Bidden en danken, Bijbellezen, hij liet het na op school. Als hij daarover werd vermaand, lachte hij de mensen die hem waarschuwden uit. Zo leefde hij naar het goeddunken van zijn eigen hart, alle gebeden van zijn ouders ten spijt, zijn opvoeding verzakend, alsof er geen God in de hemel en geen dood of eeuwigheid aanstaande waren. Zelf zou hij er later over schrijven: 'Ik gevoelde niet, dat de Heere iets met mij voor had. Maar Zijne wegen zijn hoger dan onze wegen. Ik had mijn eigen weg gekozen, doch God had het

anders beschikt; het was Zijn wil en eeuwig voornemen van mij een verkondiger van Zijn geliefden Naam te maken én voor mijn arm, in duisternis verkerend volk, én voor de Koerden.'

5. Zondaar voor God

Hij had zijn eigen weg gekozen. Geen vreemde gang in het leven van Gods volk. Moeten Gods keurlingen het niet met schaamrood bekennen dat zij altijd eigen gekozen wegen bewandelen? Dat zij altijd maar weer als een schaap, dat onbedacht zijn Herder heeft verloren, in het rond dwalen? Maar in het leven van het volk des Heeren komt er toch een 'tot hiertoe en niet verder'.

Dat is soms als de zonde wordt ingedronken als water. Krachtdadig. Uit het café, van de kermis, uit het stadion, van de dansvloer, uit de discotheek of langs een heel andere weg: uit de godsdienst, uit een dodelijke zelfgenoegzaamheid, uit een voor mensen onberispelijke levenswandel. Eens komt het ogenblik dat ze beseffen zo niet langer te kunnen voortleven.

Dat duurde bij David Jacob tot z'n achttiende jaar. Toen werden de vermaningen van twee mannen, die al vier jaar lang de jongen gewaarschuwd hadden, gebruikt om hem aan zichzelf te ontdekken. Die vermaningen waren eerst zonder enige uitwerking gebleven. Die mannen waren een predikant, ds. Jozef, en een diaken, Hubyar genoemd. En deze twee ambtsdragers hebben zonder aflat hun vermaningen laten horen en deden wat in hun vermogen lag om David Jacob te bewegen tot het Christendom. Meer dan enige indrukken in zijn consciëntie lieten hun woorden niet na, totdat de Heere ingreep. Op een zondagavond liet de Heere hem zien, dat hij zondaar was. Hij barstte in tranen uit en riep: 'O wee mij, dat ik tegen God gezondigd heb. Er is voor mij geen weg ter ontkoming.' Zijn zonden gingen hem drukken, de duivelse aanvallen werden hem niet bespaard en hij zocht of er nog een middel ter ontkoming was. Drie weken lang was het alsof hij van zijn verstand beroofd was. Hij kon het in huis niet uithouden, zocht menigmaal zijn toevlucht tot de bergen, waar hij soms hele nachten worstelend doorbracht onder de heftigste aanvallen van de duivel, die hem probeerde wijs te maken dat hij maar beter een einde aan zijn leven zou kunnen maken.

Nog langer omgaan met zijn vroegere vrienden ging niet meer. Ze pasten niet langer bij elkaar. Uit alle macht probeerden ze hem tot andere gedachten te brengen. Tevergeefs. Als de brug naar de wereld eenmaal is opgehaald, is er geen weg meer terug. 't Was ook slechts vermeende vriendschap, want toen z'n kameraden merkten dat er met David Jacob geen land meer te bezeilen was gingen ze hem belachelijk maken. Maar de Heere zorgde voor hem en bemoedigde hem. Toen hij op een nacht niet in slaap kon komen, rusteloos door zijn bed woelde en het angstzweet hem uitbrak toen hij bedacht dat er een eeuwigheid aanstaande was en hij meende voor eeuwig te zullen omkomen, gaf de Heere hem een weinig rust uit Mattheüs 11:28: 'Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt.'

Toen werd het weer even stil in zijn ziel, toen mocht hij geloven dat de Heere van hem afwist. Maar 't was bij hem al net zo als in de praktijk van het leven van al Gods volk: zo genoten en zo weer toegesloten. 't Waren maar uurtjes van korte duurtjes. Als, met eerbied gesproken, de Heere een mens wat in de handen stopt, staan er wel tien duivels klaar om het weer uit die handen te halen.

6. De Zaligmaker ontdekt

Ook David Jacob moest ervaren dat de duivel rondgaat als een briesende leeuw. Zodra de kracht van de waarheid uit Mattheüs weer wegviel, vervloog zijn hoop. 't Was bij

hem een leven van op en neer, en dan zoals de ouden zo menigmaal zeiden: 'maar meer neer dan op'. En toen duizend zorgen en doden zijn angstvallig hart gingen kwellen, bleef de bede over: *Voer mij uit mijn angst en noden*. De duivel liet zijn prooi niet los, maar viel hem aan met zijn zondelast. Die was immers veel te groot dan dat er vergeving was? Voor jou is geen vergeving meer mogelijk, zo werd hem ingefluisterd. O, wat wordt er toch meer naar de binnenpratens dan naar de Heere geluisterd. Wat zijn ze toch menigmaal aan het woord en... hoe lijkt het er niet op dat ze gelijk hebben?

De Heere, Die nooit laat varen het werk Zijner handen, liet Zich ook nu niet onbetuigd. Hij sprak: 'Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.'

Met de woorden van de apostel Johannes: 'Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonden' werd hem niet alleen de weg ter zaligheid ontsloten, maar ook de Zaligmaker ontdekt en aan zijn hart geopenbaard. Hij gevoelde niet langer zijn schuld tegenover de Heere alleen, maar ook tegen zijn naasten. Zijn vroegere leven was niet onberispelijk geweest. Het verschil tussen het mijn en dijn had hij niet altijd zo scherp onderscheiden als behoort in het licht van Gods heilige wet. Wie hij ook kwaad had aangedaan, van wie hij ook als een Zacheüs iets met bedrog ontvreemd had, hij gevoelde zich gedrongen om zijn schuld aan God en mensen te belijden. Hij ging de huizen langs waar hij iets gestolen had, beleed zijn misdaad, vroeg vergeving en betaalde het gestolene terug.

Ondanks de geschonken weldaden, ondanks de bemoeienissen des Heeren, ondanks de sprake Gods in zijn ziel, zijn teksten en uitredingen, zijn hartelijk schuldbelijden, bleef de ware rust uit. Er bleef een eisend recht over. En dan die prijs der ziele, dat rantsoen aan God in tijd noch eeuwigheid te kunnen voldoen.

Hij schreef er zelf over:

'Nu kreeg ik enige rust, totdat bij vernieuwing de eis van Gods recht mij open viel en ik uit de vollen nood mijns harten uitriep: "O God, openbaar mij toch of er voor mij nog een weg ter ontkoming is in Uwen lieven Zoon Jezus Christus." Op dit noodgeschrei klonk met kracht het Goddelijk antwoord in zijn hart: 'Geloof alleenlijk en gij zult zalig worden.' 't Was hem toegezegd, niet dat hij nog kon, maar ook dat hij zou zalig worden.'

We laten hem opnieuw aan het woord. 'Een jaar lang heb ik na die verruiming in de schuddingen tussen hoop en vrees verkeerd, altijd betwijfelend, of Christus' gerechtigheid wel de mijne was. Doch het behaagde de Heere Zich krachtig te openbaren in deze woorden: "Uw zonden zijn u vergeven. Ga heen in vrede." Ik raakte mijn pak van zonden kwijt en kreeg zoveel heil in God te zien, dat ik tegen niemand zwijgen kon; vriend en vijand moest ik het vertellen, en Koerd en Mohammedaan, zowel als de Christenen, verklaarde ik, waarin alleen de zaligheid voor hunne zielen gelegen was. Ik kon mij niet bedwingen, en moest van verwondering voor den troon Gods neervallen, mij naar lichaam en ziel Hem overgevend, om mij in den dienst des Evangeliums op te offeren. Het werd en bleef sinds dien tijd mijn hoogste vermaking dat Evangelie te onderzoeken en te verkondigen, gelovend dat ik gewassen ben in Christus' bloed en vertrouwend, dat Hij mijn hulp en sterkte zijn zal, totdat ik Hem eenmaal in den hemel ontmoeten zal.'

Tot zover een passage uit het zelfgetuigenis van David Jacob. 't Is taal die Gods volk niet onbekend zal zijn. Die tale Kanaäns reikt immers over de landsgrenzen heen, ja, wordt over de gehele aardbodem gesproken. Zo ook in Turkije, door deze als een vuurbrand uit het vuur gerukte.

Dit alles maakte hij mee toen hij zo'n achttien jaar oud was. In die tijd - volgens landsgebruik traden jonge mensen tussen hun veertiende en twintigste jaar in het

huwelijk - kreeg hij zijn vrouw als uit de hand des Heeren. Ook zij was van christelijke afkomst. Heel weinig is ons over haar overgeleverd. Julia heette ze, maar zelfs haar achternaam is ons onbekend. Wel laat de levensgeschiedenis van David Jacob ons weten dat hun huwelijksleven geen uitzondering is geweest op wat we in de aanvang van ons huwelijksformulier lezen, als er gesproken wordt over het gewoonlijk overkomen van velerhande tegenspoed en kruis vanwege de zonde. We hopen daarover zo hier en daar nog wel eens wat op te merken in deze levensbeschrijving, als we vertellen over de ontberingen die de vrouw van David Jacob moest meemaken en over hun veelvuldig gescheiden leven.

7. Dienaar des Goddelijken Woords

In 1884 werd de toen twintigjarige David Jacob dienaar des Goddelijken Woords. We moeten ons daarvan geen voorstelling vormen die lijkt op ons kerkelijk leven. Geen eigen kerkgebouw, geen pastorie, geen twee- of driemaal op elke zondag samenkomende gemeente, geen geordend kerkelijk leven, geen synodes of deputaatschappen. De enige overeenkomsten zijn het brengen van Gods Woord en het omgaan met zielen die voor een eeuwigheid geschapen zijn. Daar maakte ds. Benjamin ernst mee.

Zijn 'gemeente' was uitgestrekt. In zes plaatsen waren groepen hoorders aan zijn zorgen toevertrouwd. Vele honderden kilometers moest hij afleggen om de boodschap van vrije genade te kunnen uitdragen. Hij was dan in Turkije, dan weer in Perzië te vinden. De wegen waren vaak moeilijk begaanbaar. Alles moest te voet gebeuren. Dwars door onherbergzame oorden, over bergen en door valleien werden tochten gemaakt. Overal dreigde gevaar.

De Koerden, die zich vaak in deze gebieden ophiielden, hadden het op doortrekkende reizigers voorzien en nog het meest op christenen, die dan in het gunstigste geval werden bestolen. Ds. Benjamin ging dan ook nooit alleen op reis, maar zorgde ervoor steeds een paar goed gewapende vrienden bij zich te hebben. Het besef dat drie mannen, hoewel gewapend, toch weinig of niets konden uitrichten tegen een troep Koerden, deed hen biddende hun weg vervolgen. Als een stadje of een dorp werd aangedaan, moest de gemeente op een geheime plaats in de open lucht samenkomen. Dan werden enkele jonge mannen aangewezen die de wacht hielden bij zo'n godsdienstoefening, zodat er bijtijds alarm zou kunnen worden geslagen als de Koerden dreiging en moord zouden blazen.

Niet alleen van deze kant of van de zijde der Mohammedanen was er gevaar te duchten. Ook onder hoorders van de predicaties van ds. Benjamin waren er naamchristenen, die Jezus niet erkenden als de Zoon Gods, maar die Hem zagen als Mozes of een van de apostelen. Als ds. Benjamin dan met zulken in gebed ging en de Heere smeekte of Hij hun blinde zielsogen zou willen openen, waren sommigen onder de indruk, maar anderen vielen op hem aan zodat zijn traktement soms bestond uit stenen die hem om de oren vlogen.

Een andere keer waren er onder ogenschijnlijk met aandacht en ernst luisterende hoorders aanhangers van een sekte die de duivel aanbaden. Zodra er iets voorviel wat door deze sekteleiden werd opgevat als een belediging voor satan, werd ds. Benjamin op een vreselijke wijze mishandeld, ja bijna gedood. Het zal hem buitengewoon veel verdriet hebben aangedaan toen hij moest constateren dat er zelfs onder de gemeenteleden waren die in het geheim tot de aanhangers van deze sekte behoorden.

Op een keer was hij in de woning van een priester van dit duivelse genootschap. Tot zijn ontzetting zag hij in de directe omgeving zo'n kleine tweehonderd tot de tanden gewapende Koerden staan. Hij dacht niet anders dan aanstonds te zullen sterven. De priester verzekerde hem echter dat ze hem geen kwaad zouden doen en vroeg hem te

spreken over dezelfde Jezus als over Wie hij in de samenkomst had gesproken. Vrees zou hem hebben weerhouden om over die enige Naam Die onder de hemel gegeven is, te spreken, als niet de Heere hem voorkwam uit Zijn Woord met bemoedigingen. Met name de woorden: 'Die Mij verloochenen zal voor de mensen, zal Ik ook verloochenen voor Mijn Vader' gaven hem grote vrijmoedigheid om voor de naam en zaak des Heeren uit te komen. Ondanks de blinkende dolken van de Koerden, ondanks hun bloeddorstig uiterlijk, ondanks hun onheilspellende, dodelijk vijandige blik in de ogen mocht hij getuigen Wie Jezus is voor Zijn volk. Onbevreesd voor hen, die slechts het lichaam kunnen doden, hield hij de priester voor dat Jezus de Weg, de Waarheid en het Leven is en dat Mohammed een leugenaar is.

De woede van de Koerden steeg ten top, maar op gezag van de priester hielden zij zich in en lieten zij de scherpe dolken, die in blinde woede waren opgeheven, zakken. Toen ds. Benjamin was uitgesproken, liet de priester hem teruggaan naar de woning van familieleden. Hij kreeg zelfs een lijfwacht mee en zonder gevaar bereikte hij de plaats van bestemming. Daar aangekomen werd hem verteld dat de Koerden zich hadden verzameld en niet zouden rusten voordat ze Benjamin in stukken hadden gesneden. Hun opzet mislukte. De Heere waakte over het leven van Zijn kind en knecht. Tegen middernacht werd de reis naar zijn eigen woning gemaakt, langs een zeer moeilijk begaanbare omweg in gezelschap van twee familieleden. Veilig bereikte ds. Benjamin zijn huis, en bij zijn vrouw en kinderen gekomen mocht hij de Naam des Heeren danken voor Zijn bewarende hand, die ervoor zorgde dat zijn voet zich aan geen steen had gestoten.

Na een aantal jaren deed zich een gelegenheid voor dat ds. Benjamin ook lessen kon gaan geven op de plaatselijke school. Van het schoolleven uit die tijd moeten we ons ook al geen grote voorstelling maken. 't Was met de school niet veel beter gesteld dan met de kerk. De enige die met het lesgeven was belast was een meisje van een jaar of achttien, die daartoe eigenlijk niet eens de benodigde kennis had. Vier dagen per week - alleen tijdens de wintermaanden, als het preken in de open lucht nauwelijks te verwezenlijken was in de andere plaatsen dan zijn eigen woonplaats vanwege de volstreekte onbegaanbaarheid van de wegen - nam ds. Benjamin een deel van het onderwijs voor zijn rekening. Na schooltijd nam hij de gelegenheid waar om de ouders van zijn leerlingen te bezoeken en met hen te spreken over het éne nodige. Dat was niet zo nu en dan maar eens: hij bezocht zo'n drie of vier gezinnen per dag. Dan werd er elke avond een bijeenkomst belegd waarin over de dienst des Heeren werd gesproken en op zondagavond werd er dan ook nog eens zondagschool gehouden.

8. In de kerker

Met een buitengewone ijver werkte ds. Benjamin zo lang het dag was, en zelfs nog langer, om zielen voor Koning Jezus te winnen. De vijandschap bleef niet uit toen het door hem gestrooide zaad in een door God toebereide aarde viel. Zo was hij eens in contact gekomen met een Mohammedaanse vrouw, met wie hij regelmatig sprak en in Gods Woord las. Toen echter bekend werd dat zij tot het Christendom wilde overgaan, vielen er zes soldaten zijn huis binnen, die de hele inboedel kort en klein sloegen, het vee doodden en alles wat eetbaar was verorberden. Vervolgens werd ds. Benjamin gebonden, meegenomen onder dreiging dat zijn tong uit zijn mond gesneden zou worden en in de gevangenis geworpen. Daar zat de trouwe prediker, de dienaar des Woords, gebonden en geboeid in een vunzig kerkerhol, waar de ratten zijn gezelschap uitmaakten. Als weleer Paulus en Silas moest hij, verstoken van zijn gezin en gemeente, in dat onderaards gewelf verkeren.

Hij stelde zijn nood de Heere voor en de uitkomst faalde niet. Na enige dagen kwam de

mededeling dat de gevangenisdeuren voor hem open zouden gaan als hij een bedrag van honderd dollar zou betalen. Als hem de vrijheid was beloofd op voorwaarde dat hij de Heidelberger in het Nederlands uit zijn hoofd op zou zeggen, was de kans op vrijheid even onmogelijk geweest. Honderd dollar - een onvoorstelbaar groot bedrag en dat voor een man die geen vast inkomen had, wiens huisraad nog maar kort geleden in stukken was gehakt, wiens veestapel was uitgeroeid - waar moest een dergelijk bedrag vandaan komen? Hij sprak erover met zijn vrouw. Ook zij kon hem niet helpen. Maar de Heere gaf uitkomst. Het bedrag werd verlaagd naar zestig dollar en vervolgens naar veertig dollar. Zijn vrouw deed wat ze kon om dit bedrag bijeen te brengen. Echter tevergeefs. Teneinde raad vond ze iemand bereid om dit bedrag te lenen. De rente was nu niet bepaald gunstig: ze bedroeg maar liefst 50%. Toch werd de lening afgesloten en korte tijd later was Benjamin weer veilig bij vrouw en kinderen thuis.

9. Geen rund in de stallingen

Daarmee was er echter nog geen einde gekomen aan de haat die niet alleen tegen de prediking maar ook tegen de prediker van de waarheid bestond. Als een vogelvrij verklaarde was Benjamin zijn leven geen ogenblik zeker. En dat gold ook zijn gezin. De lening moest worden terugbetaald. Veertig dollar was geleend, maar na een jaar bedroeg de schuld zestig dollar. Na twee jaar zou het terug te betalen bedrag tot negentig dollar zijn opgelopen, na drie jaar 135 enzovoort. De enige oplossing was ervoor te zorgen dat er zo snel mogelijk kon worden afgelost. Met de grootste zorg kon er af en toe wat opzij worden gelegd. Maar keer op keer kwamen er Koerden die het moeizaam bijeengebrachte geld stalen. De schuldeisers zaten niet stil, eisten hun geld op en daaraan was slechts te voldoen door elders nieuwe leningen aan te gaan tegen extreem hoge rente die in bepaalde gevallen wel tot 60% opliep.

De ene narigheid stapelde zich op de andere. De jobstijdingen volgden elkaar op. Het gezin Benjamin raakte totaal verarmd en had weinig meer dan een dak boven het hoofd. Maar ook dat zou nog veranderen. Op een keer raakte het huis in brand. Of er kwaadwillige opzet in het spel was vermeldt de geschiedenis niet, maar het lijkt zeer aannemelijk dat ook hierin de Koerden de hand hadden.

Met de profeet Habakuk moest ds. Benjamin wel betuigen dat de kudde uit de kooi afgescheurd was en dat er geen rund in de stallingen meer overgelaten was. Daar zien wij in gedachten de bezielende prediker staan, bij de rokende puinhoop van wat eens zijn huis was. De man, die vanwege de opdracht die hem de Heere had gegeven gevaar noch dreiging schuwde, stond verslagen bij de rokende resten van zijn bestaan, zijn vrouw en kinderen huilend aan zijn zij. Hem restte nog één mogelijkheid: te trachten om in het welvarende West- Europa snel wat geld te verdienen om dan met een volle buidel terug te keren naar vrouw en kinderen en een nieuw bestaan op te bouwen.

Het geld voor de reis werd na veel inspanning verkregen, voldoende om de stad Tiflis - een afstand van Parijs tot Amsterdam - te bereiken, waar hij na lang zoeken een Joodse geldschieter bereid vond hem 150 roebel te lenen tegen 60% rente.

Met dat geld vertrok hij met bestemming Zweden. In dat land, zo was hem in Tiflis verteld, zou men hem zeker wel christelijke handreiking willen doen als hij het veelbewogen levensverhaal zou hebben verteld.

Hoopvol vertrok ds. Benjamin. Wat zal er in hem zijn omgegaan toen hij de contouren van zijn vaderland langzaam zag verdwijnen. Het land, waarin hij opgegroeid was. Waar hij een godsdienstige opvoeding had genoten. Waar zijn godvrezende vader en zijn biddende moeder hadden gesmeekt aan Gods genadetroon om de bekering van hun zoon. Waar zijn lieve vrouw en kinderen berooid achterbleven. Waar de Heere hem

getrokken had uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Waar hij geroepen was om de boodschap van vrije genade uit te dragen. Waar zijn verstrooide gemeente het zonder voorganger moest stellen. Waar zijn... och, het papier laat het niet toe om ook maar een tiende van zijn gedachten weer te geven. Wat zullen de binnenpraters aan het woord zijn geweest. Zou je je nu niet vergist hebben, Benjamin? Wees nou toch eens eerlijk. Zou dát nu Gods bedoeling zijn? Je moest toch dominee worden? Wat moet je dan nu, op weg naar het verre Stockholm? Denk je echt dat dit Gods weg is? Had je niet beter... Was het niet verstandiger... Kunnen we ons voorstellen wat er in het hart van deze man is omgegaan? We kunnen het er snel over eens zijn dat er niemand is die met Benjamin zou willen ruilen. Niemand die jaloers op hem zou worden. We hebben het dan vanzelf over z'n uitwendige toestand. Want jaloers zijn kunnen we wél op zijn innerlijk leven. Hoewel zijn bestrijdingen er elke morgen waren en soms zijn sap veranderde in zomerdroogten, was de Heere voor hem geen land van uiterste donkerheid. De Heere betoonde voor hem te willen zorgen, zowel in- als uitwendig.

10. In den vreemde

Na een hele lange reis kwam hij in Stockholm aan, afgemat van het zwerven en dodelijk vermoeid. Hij zocht een hotelkamer op, maar kon niet in slaap komen. Het bed leek wel vol doornen, zo schreef hij later. Hij klaagde zijn nood en zorgen aan de Heere. Geknield voor zijn bed stelde hij de Heere zijn omstandigheden voor, klagend, wenend, kermend. Zo hard, dat de hoteleigenaar het hoorde.

'Eer zij roepen zal Ik antwoorden en terwijl zij nog spreken zo zal Ik horen', zo sprak de Heere bij monde van Jesaja. Dat werd ook in dat hotelkamertje in de Zweedse hoofdstad bewaarheid. Nog tijdens zijn gebed hoorde hij op zijn kamerdeur kloppen. Ds. Benjamin stond op, deed open en de man voor de deur bleek de hotelier te zijn, die vriendelijk informeerde wat er toch de oorzaak van was dat zijn gast zo bitter bedroefd was. Nu sprak Benjamin geen woord Zweeds en in het Engels kon hij zich ook maar gebrekkig uiten, maar toch begreep de man tegenover hem wat er aan de hand was. Hij bracht zijn gast de dag daarna naar een predikant die het Engels beheerste. Daar vertelde Benjamin alles wat hem was overkomen en wat de reden was waarom hij zo ver van de zijnen was. Deze dominee hoorde hem aan en besloot te helpen, mits er in Stockholm nog een landgenoot zou wonen die een goed getuigenis van Benjamin zou kunnen geven.

Een bijna onmogelijke opdracht. Hoe zou het doenlijk zijn om in een vreemde stad een Armeniër te vinden, zonder dat daar één woord Zweeds aan te pas zou komen? Toch gebeurde het wonder: na lang zoeken kwam Benjamin bij een andere predikant terecht, de hoogbejaarde ds. Bergmann. In diens huis woonde een landgenoot van de zwerver, die hij - hoe opmerkelijk - nog kende van vroeger en die voor tandarts studeerde. Natuurlijk was deze vriend bereid om mee te gaan naar die predikant om daar een goed woordje voor Benjamin te doen zodat de toegezegde steun zou kunnen worden ontvangen.

Vol goede moed klopten zij aan op de deur van het huis van deze dominee. Maar daar wachtte hen een bittere teleurstelling. De dominee hield zijn beurs dicht. Hij hoorde het hele levensrelaas aan, maar was niet bereid iets af te zonderen voor de noodlijdende zwerver. Beiden vertrokken onverrichterzake, de predikant met zijn volle buidel achterlatend. Inmiddels had Benjamin wel enig geld ontvangen. De oude ds. Bergmann was de vriendelijkheid zelve en stelde zijn Turkse ambtsbroeder een aanzienlijk bedrag ter hand. Opgetogen, blij en verwonderd ging deze met de Zweedse kronen in zijn zak een bankgebouw binnen. Even later kraste een kroontjespen een postwissel vol, waarmee een fors deel van het door ds. Bergmann beschikbaar gestelde

geld werd overgemaakt naar vrouw en kinderen in het verre Turkije.

In Zweden blijven kon echter niet. Daar werk zoeken zou vergeefse moeite zijn, gelet op het ontbreken van de kennis van de Zweedse taal.

Ds. Bergmann gaf zijn gast de raad om te proberen in Engeland aan de kost te komen. Dat leek ds. Benjamin wel wat. Hij wilde alles in het werk stellen om weer zo spoedig mogelijk thuis te mogen zijn. Thuis, bij vrouw en kinderen, bij zijn gemeente. Ds. Bergmann bracht zijn bezoeker naar het station, kocht een kaartje naar Göteborg en van daaruit zou een boot naar Engeland moeten worden gezocht.

11. In het Gemenebest

Benjamin scheepte in, bestemming Londen. Zijn geld was al aardig opgeraakt. Er was nog maar nauwelijks genoeg voor de overtocht. Een derdeklas hut bood geen enkel comfort. Integendeel. En toen ze nog maar goed en wel op zee zaten en het begon te stormen, werd ds. Benjamin ziek. 't Was geen plezierige zeereis. Op geen stukken na. Enige tijd later zette hij voet aan wal, ergens aan een Londense kade. Hij zag de medepassagiers allen naar hun bestemming vertrekken - hij had géén bestemming. Kende geen mens in die grote wereldstad. Wist er vanzelfsprekend de weg niet. Hij sloot zich aan bij enkele emigranten, die hij op de boot had ontmoet, en werd in het Zweeds landverhuizershotel vriendelijk ontvangen. Er werd zelfs met de pet voor hem rondgegaan. Maar ook in dat hotel kostte het verblijf geld. En waar niet bijkomt, maar afgaat, wordt al spoedig niets meer overgehouden. De mensen uit dat hotel gaven hem het adres van een predikant, die helaas de herbergzaamheid vergat en hem naar het 'Church Army' wees.

En daarmee zijn we weer terug bij het begin van ons verhaal, toen we vertelden dat hij, de predikant uit Turkije, door de straten van de Londense wijken kachelhout liep te venten om zodoende enig geld te verdienen.

Daar ging hij, dominee David Jacob Benjamin, luidkeels roepend om zijn waar aan de man te brengen. De mist hing zwaar over Londen. 't Regende dagen achtereen. Klam, doornat, koud, kil tot op het bot sjouwde hij met zijn houtjes. En als hij uitverkocht was, werd het werkplaatsje weer opgezocht om een Ds. J.G. Smitt (1846-1908) was eerst kruisdominee en later predikant van de Evangelische Gemeente.

12. Nieuwe voorraad houtjes te hakken.

Zo gingen de dagen - dag in, dag uit was hij aan het werk, zonder voldoende versterkende maaltijden. Van de vroege ochtend tot de late avond in touw, om zijn vrouw, zijn kinderen, zijn gemeenteleden weer terug te kunnen zien. Het bleef niet bij enkele dagen. 't Werden weken, 't werd een maand. Toen kon hij niet meer. 't Klimaat brak hem op. Hij liep reumatiek op en het eind van 't verhaal was dat hij het bed in moest. Bijna zes maanden werd hij in een van de Londense ziekenhuizen verpleegd en de combinatie van rust, warmte, een stevige maaltijd en een goede verzorging waren er menselijkerwijs gesproken de oorzaak van dat hij langzamerhand herstelde. Hoe zou zijn verblijf in het ziekenhuis geweest zijn? Ongetwijfeld staken daar de binnenpraters de kop weer op. Zonder twijfel heeft hij het benauwd gehad, als hem de vraag werd opgedrongen of hij al iets kon zien van de leiding Gods in zijn leven. In plaats van het Evangelie uit te dragen in zijn vaderland had hij met kachelhoutjes lopen sjouwen en nu lag hij in een Londens ziekenhuis, werkeloos, uitgeschakeld, neergeveld. Toch was er Een Die voor hem zorgde en Die hem genezing schonk, zodat op een goede dag de ziekenhuisdeuren achter hem dichtvielen. Maar toen kwamen de problemen weer boven. 't Was inmiddels tegen de zomer en het aan de man brengen van kachelhout zou een seizoen later pas weer interessant kunnen worden. Daarop wachten was zinloos.

Trouwens, zijn gestel zou het niet meer kunnen hebben. Maar dat betekende dat hij zonder bron van inkomen was. En men stond daar in Londen bepaald niet in de rij om hem ponden in de hand te stoppen. Waar hij ook om hulp aanklopte, het antwoord luidde overal afwijzend. Aller aandacht was gericht op hulpverlening aan de gezinnen van de Engelse soldaten die in Zuid- Afrika in de eerste Boerenoorlog streden.

13. Naar Nederland

Na talloze 'neens' was de beurs van Benjamin zo goed als leeg. Hij besloot, na zijn laatste geld geteld te hebben, naar Nederland te reizen. Hij had juist voldoende contanten om een plaats te krijgen op een boot die hem naar Amsterdam zou brengen. De eerste nacht op Hollandse bodem sliep hij in hotel 'De Hoop', aan de De Ruyterkade in de hoofdstad. Zijn volgende logiesadres, waar hij drie dagen verbleef, was het gebouw van de Christelijke Jongelingsvereniging. Hij werd in contact gebracht met ds. J.G. Smitt, die de Evangelische Gemeente aldaar diende. Aan hem vertelde ds. Benjamin zijn wedervaren. Het bleek dat men in Amsterdam meer vatbaar was voor de stoffelijke noden van broeder Benjamin, want 's zondags hield ds. Smitt een collecte voor hem, die vijftig gulden opbracht. En deze predikant zorgde ervoor dat ook elders collecten werden gehouden, zodat hij twee maanden later bijna achthonderd gulden bezat. Ongetwijfeld zal hij er de zorgende hand des Heeren in hebben gezien, toen hij een gedeelte van dit bedrag overmaakte naar zijn gezin in het verre Turkije.

Hij vond een gastvrij tehuis in Arnhem, waar hij bij de familie Van Rossem bijna een half jaar mocht blijven. Deze mensen waren zeer begaan met het lot van hun gast en zij stelden verschillende pogingen in het werk om gelden te ontvangen ter leniging van de nood van ds. Benjamin. Zo informeerden zij naar de achtergronden bij de voorzitter van het Presbyteriaanse Zendingsgenootschap in zijn woonomgeving en deze antecedenten luidden gunstig.

Het feit dat Benjamin toen al 22 jaar dit zendingsgenootschap diende gaf voldoende waarborg ten aanzien van het opzetten van steunverlening. Samen met ds. A.S. Talma schreef mevrouw Van Rossem een boekje, waarin de omstandigheden van ds. Benjamin werden geschetst.

Het is ons helaas niet gelukt dit boekje, waarvan slechts de namen van de beide schrijvers ons bekend zijn, te achterhalen. Dat er een dergelijk boekje is verschenen staat vast; **ds. G. H. Kersten** heeft in de door hem uitgegeven brochure *Eenige trekken uit het leven van Ds. David Jacob Benjamin, Armenisch Zendeling* naar dit boekje verwezen. Ongetwijfeld is de oplage gering geweest en het is maar al te zeer de vraag of er nog één exemplaar van is bewaard. Maar hoe dan ook - de acties die voor Benjamin werden gehouden wierpen vruchten af. En dat wel in die mate, dat er zelfs voor zijn salaris werd gezorgd.

14. Terug naar de zijnen

Nieuwe aanvallen van reuma waren er de directe aanleiding toe om het advies van de geraadpleegde arts op te volgen en de terugreis naar zijn gezin te ondernemen. 'Met een dankbaar en opgewekt hart ging ik huiswaarts', zo werd vermeld in het boekje *Eenige trekken*. We kunnen er gerust van uitgaan dat er verwondering jegens de Heere in zijn hart was en dat het zeker in zijn hart geleefd heeft: wat zal ik de Heere vergelden voor al Zijn weldaden aan mij bewezen?

Over de grote bezwaren die aan zijn terugreis naar huis kleefden, zat hij niet in. Lange tijd was hij van de zijnen gescheiden geweest. Minstens zeven maanden had hij in Londen doorgebracht, acht maanden bivakkeerde hij in Amsterdam en Arnhem, en als we de door ons onbekend gebleven tijd in Zweden voorzichtig op enkele maanden schatten, dan komen we aan een periode van minstens anderhalf jaar waarin hij zijn familie en gemeente niet had gezien. De terugreis verliep niet zonder incidenten. 't Begon al in Rusland, waar zijn beste kleding werd gestolen waardoor hij aan de vinnige kou werd blootgesteld.

Aan de Russisch-Perzische grens bleek dat zijn paspoort al langer dan een half jaar verlopen was. De grenswachten vonden het nodig om hem twee dagen en twee nachten

gevangen te houden. Hij kreeg pas toestemming om zijn reis naar huis te vervolgen toen er een boete van ongeveer f 50,- was betaald - hetzelfde bedrag dat in de Amsterdamse kerk voor hem bijeengebracht was. De laatste gedeelten van de lange reis was hij in gezelschap van een karavaan. Deze kwam in aanraking met een van de vele roversbenden die deze streken onveilig maakten en de laatste bezittingen van Benjamin werden hem door zijn eigen landgenoten afgenomen. Maar de Heere handelde met hem als met Job: zijn leven alleen werd gespaard en hij kwam behouden in Urmiah aan. En van daaruit werd het laatste gedeelte van de reis naar de plaats Hidarloowi aangevangen, waar zijn vrouw en kinderen woonden, die nog geheel onkundig waren van het feit dat hun man en vader zo dicht bij hen was.

Dicht bij Hidarloowi zag hij in de verte een man te paard aankomen. En toen hij goed keek en de ruiters kon onderscheiden, bleek deze man een van zijn vrienden te zijn. En hartelijke begroeting volgde en zijn vriend reed spoorlags naar het huis van Benjamins vrouw om het grote nieuws te vertellen. We kunnen ons goed indenken dat zijn vrouw en kinderen meteen het huis uitliepen om zo snel mogelijk hun man en vader te zien. Wat zal dat een ontmoeting zijn geweest, toen ze elkaar op een kwartier afstand van de stad, langs de weg naar Hidarloowi, in de armen vielen. Ontroerend ogenblik, toen Benjamin de zijnen voorstelde om in de open lucht de Heere te danken voor de weldaden die Hij geschonken had. We zien ze in gedachten geknield liggen, langs de stoffige weg, onder de brandende zon. Het dankoffer werd ontstoken en de voorbijgangers waren er getuige van dat de Heere wat groots verricht had.

15. Een vreselijke gebeurtenis

Veertien dagen had Benjamin nodig om op verhaal te komen. 't Was een komen en gaan van familie, vrienden en bekenden, die eerste weken. Met nieuwe moed werkte ds. Benjamin, toen het dagelijks leven weer zijn gewone gang ging, aan nieuwe plannen. Het gemeentelven moest weer geregeld worden en al vrij spoedig diende ds. Benjamin weer in drie zondagse diensten zijn gemeente. Maar hij deed nog meer: hij vatte het plan op om een school te stichten waar niet Allah, maar de Naam des Heeren zou worden aangeropen. Dit voornemen maakte hij in de stad bekend. Deze school bleek in een behoefte te voorzien: het duurde niet lang of er waren tachtig leerlingen. Iedere avond was er, net als voorheen, wel een bijeenkomst met de gemeente of met de kerkelijke verenigingen. En deze arbeid mocht vijf jaren ongestoord voortduren. De zo noodzakelijke geldmiddelen werden door vrienden in ons land bijeengebracht.

Er was echter geen sprake van het leiden van een stil en gerust leven.

De vijand zat niet stil. Is het geen oud gezegde dat, waar de Heere Zijn kerk bouwt, de duivel zijn kapel laat verrijzen? Op een keer was ds. Benjamin uit preken. Zijn vrouw en kinderen zaten rustig thuis.

En daar opeens naderde een troep Koerden het huis van de Benjamins. Niet minder dan 25 gewapende rovers drongen de woning binnen en eisten geld, onder bedreiging met geweren. De vrouw van Benjamin vluchtte weg, viel en raakte gewond. Hun zoontje Jacob nam een zusje van ruim een jaar oud op de arm en vluchtte met dit kindje het dak op. Maar daar gebeurde het ontzettende: door de angst vielen beiden van het dak op straat. Jacob kwam er nog het beste vanaf: hij brak zijn been, maar het zusje bleek overleden te zijn. De Koerden, die wel zagen zonder buit te moeten terugkeren werden woedend en sloegen het meubilair kort en klein...

En zo trof ds. Benjamin, die niets vermoedend van zijn preekbeurt thuiskwam, de situatie aan. Hij zakte van diepe rouw en ellende in elkaar. Wat moest deze man met zijn gezin er toch diep door!

16. Opnieuw verhuisd

De Koerden lieten het gezin Benjamin niet met rust. Zij keerden terug, steeds opnieuw. Ten einde raad besloot het gezin Benjamin te verhuizen. Zij vestigden zich, voor de zoveelste maal in hun leven berooid en beroofd, in de grote stad Urmiah, waar ze betrekkelijk veilig waren en waar de invallen van de Koerden niet zo hevig waren. Helaas waren zij opnieuw genoodzaakt om geld te lenen om in hun dagelijkse behoeften te kunnen voorzien. De Koerden hadden regelmatig geld gevraagd en als het er niet meer was, moest er geleend worden. Het begon met een kleine schuld, maar de extreme rentelast deed die schuld sterk groeien. Tenslotte was deze opgelopen tot 900 dollar en als ds. Benjamin daaraan niet zou kunnen voldoen, zou levenslange gevangenisstraf zijn deel worden. De nood was hoog. Daarbij kwam nog, dat een zwager van ds. Benjamin door de Koerden was vermoord en zijn weduwe was met haar zeven kinderen aan de zorgen van de familie Benjamin toevertrouwd. Het water steeg tot aan de lippen.

Benjamin zag geen andere mogelijkheid om deze nood te lenigen dan opnieuw een reis naar Holland te ondernemen in de hoop dat zijn vrienden daar ook ditmaal de helpende hand zouden willen bieden, als zij zouden horen wat voor zorgen en ellenden zijn deel waren geworden. Er was geen andere keus, maar ze viel hem zwaar. Afscheid nemen van vrouw, kinderen en gemeente was een welhaast onmogelijke opgave voor hem. De Koerden waren, ondanks de beschutting van de woning in Urmiah, toch regelmatig terugkerende bezoekers. Benjamins vrouw was de gevolgen van de inval van deze barbaren in hun vorige woning nog steeds niet te boven, de gemeente was verslagen van verdriet om het vertrek van hun geliefde voorganger, kortom, afscheid nemen was bijna ondoenlijk. Eén zaak deed hem goed: zijn oudste zoon wilde hem vergezellen op de lange reis waarvan de eindbestemming op geen stukken na vast stond.

17. Weer naar Holland

Daar was het tijdstip aangebroken dat ze vertrokken: vader en zoon Benjamin. Voor hoe lang? Zouden ze elkaar aan deze zijde van het graf ooit weerzien? Ds. Benjamin schreef: 'Alles pakte saam om mijn hart te breken. En toch kon ik niet anders, ik moest gaan.'

Vader en zoon kwamen behouden in Tiflis aan en net als een aantal jaren geleden werd vanuit deze plaats de reis naar Zweden ondernomen, waar beiden van plan waren dominee Bergmann te ontmoeten. Maar helaas, de moeite was tevergeefs. Was deze man, die zo'n dikke vijf jaar geleden de tachtig al gepasseerd was, niet meer in het land der levenden? We weten het niet.

Uit Zweden werd de reis naar Holland ondernomen en in Arnhem was het opnieuw de familie Van Rossem-Gunning die hulp bood. Hun verblijf in ons land duurde enkele maanden. Benjamin junior had spoedig een werkring in Rotterdam gevonden en was vervolgens naar Amerika vertrokken. We weten niet hoe het hem verging; zijn naam zijn we niet éénmaal meer tegengekomen in de door ds. Benjamin opgestelde bescheiden.

Ds. Benjamin volgde zijn zoon naar de Verenigde Staten, op aanraden van de directeur van het Presbyteriaanse Zendingsgenootschap in Urmiah, met wie de Arnhemse vrienden contact onderhielden. In gedachten zien we hem voor op de boot staan, die hem naar het onbekende Amerika zal brengen. 't Is 7 februari 1906. De gedachten zullen zich binnen in hem wel vermenigvuldigd hebben.

Na verloop van tijd veilig in Amerika aangekomen te zijn, nam Benjamin zijn intrek in het huis van een landgenoot die in de plaats Yonkers woonde. Daar mocht hij ruim twee maanden gastvrijheid genieten. Van lichamelijke ontberingen was gelukkig geen

sprake meer. Een foto die tijdens zijn verblijf in Yonkers van hem werd gemaakt toont ons een man in de kracht van zijn leven met een vastberaden, maar niet onvriendelijke uitdrukking in zijn ogen. Er zou nog genoeg op hem afkomen aan teleurstelling en onbegrip in het wijduitgestrekte Amerika.

18. Onder de Amerikanen

We zullen ds. Benjamin volgen op zijn zwerftocht door de Verenigde Staten. Hij kwam in de staat Ohio terecht, waar hij in Cleveland toestemming vroeg om te mogen preken in de gemeente aldaar, om zodoende in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien en om van tijd tot tijd een bedrag naar zijn gezin te kunnen overmaken. Maar helaas, het werd hem geweigerd. Hij was teleurgesteld, verdrietig, moedeloos. Tenslotte kreeg hij een adresboek in handen waarin hij zocht naar Nederlandse predikanten. De warme vriendschap en de broederlijke liefde die hij van de Nederlanders had mogen ontvangen was hij niet vergeten. En ook nu werd hij daarin niet beschaamd, toen de predikanten Bolt en Hoffman, die beiden een Christelijke Gereformeerde gemeente dienden, hem toestemming gaven om voor te gaan en de collecten voor zichzelf te besteden. Door deze inkomsten werd Benjamin in staat gesteld naar Michigan te reizen. In Detroit wachtte hem een teleurstellende ervaring. Niemand was bereid hem hulp te bieden. Ontmoedigd nam hij zijn intrek in een hotel, maar toen zijn laatste geld aan de hoteleigenaar was uitgegeven bleef er niets anders voor hem over om 's nachts onder de blote hemel te slapen in een van de parken die Detroit rijk was.

Door Gods voorzienigheid ontmoette hij een predikant van de Lutherse kerk in die plaats, die hem mee naar zijn huis nam en hem geld gaf om naar Grand Rapids te reizen. Daar had ds. Benjamin wel oren naar; hij had vernomen dat er in die plaats veel Hollanders woonden. Zijn verwachting, die zeker niet alleen op mensen was gesteld, werd door hen niet beschaamd. Hij kwam in contact met enkele predikanten uit de Christian Reformed Church.

Drie van hen boden hem hun kerk aan en waren bereid om voor hem te collecteren. Eén van deze predikanten adviseerde ds. Benjamin om een verzoek om financiële steun te doen op de vergaderingen van de classes Oost en West die binnenkort zouden bijeenkomen. Beide classes gingen niet over één nacht ijs, maar benoemden een commissie van vier predikanten die de zaak Benjamin zou onderzoeken en die hun bevindingen in een onderbouwd advies zou neerleggen. Er werd geïnformeerd naar leer en leven en de ingewonnen inlichtingen waren gunstig. Deze commissie, die bestond uit de predikanten Henry Beets, J. Groen, MI Bosma en Gerrit J. Haan, besloot hulp te bieden en vroeg in het Amerikaanse kerkelijke blad De Wachter in een artikel aandacht voor de nood van ds. Benjamin en zijn gemeente.

Aan een eventuele hulpverlening waren echter enkele voorwaarden verbonden en één daarvan was dat hij zich zou moeten verzoenen met het Presbyteriaanse Zendingsgenootschap. Wat was namelijk het geval? In dit genootschap, dat Benjamin 22 jaar had mogen dienen, was verschil van mening ontstaan over de verzoening door Christus. Benjamin wenste bij de gereformeerde opvattingen hierover te blijven en had zich node aan dit zendingsinstituut, van waaruit hij ook zijn inkomsten kreeg, onttrokken. Zijn ontslag had dus tevens als gevolg dat de bron van inkomsten was opgedroogd. Dat constateerde de Amerikaanse classicale commissie.

Zij adviseerde de classes Oost en West als volgt: 'Ofschoon die broeder, zoover wij kunnen nagaan, in sommige dingen voorzichtiger had behoeven te handelen, toch durven wij het niet aan om iemand, die twintig jaren den Heere in het evangelie heeft gediend, in de hitte der vervolging heeft gestreden en dierbare offers heeft gebracht, en

nu van zijn arm lijdend gezin is verwijderd, en als banneling rondzwerft, te zeggen: ga heen en wordt warm. Om echter deze gehééle zaak in een goede bedding te leiden, hebben wij als voorwaarde, waarop wij hem aanbevelen, de volgende voorwaarden hem gesteld:

1. Dat Rev. Benjamin alle billijke poging zal aanwenden om zich met de Presbyteriaanse zending te verzoenen en voor dien zending te arbeiden.
2. Dat alle collecten niet aan hem, maar aan Rev. M.J. Bosma, 425 Turner St. Grand Rapids, Mich., moeten worden overhandigd.
3. Dat indien later mocht blijken, dat de gelden voor genoemd doel niet op vertrouwbare wijze aan de schuldeisers zou kunnen worden verzonden, dan alle collecten, na aftrek van onkosten, wederom zullen worden teruggezonden aan de gemeenten, die ze collecteerden. Geen gelden zullen worden verzonden, voordat de Comm. in Perzië alles zo goed mogelijk heeft onderzocht. Deze voorwaarden zijn door Rev. Benjamin aangenomen. Hierom bevelen wij dezen broeder den kerkeraden en gemeenten aan en hopen, dat zij gelegenheid vinden iets voor dezen armen broeder te doen.'

Tot zover een gedeelte uit een bericht zoals dat werd geplaatst in *De Heraut van de Gereformeerde Kerken in Nederland van 28 oktober 1906*. In Amerika was een dergelijke oproep geplaatst in het kerkelijk orgaan *De Wachter*.

Een van de eerste stappen die Benjamin ondernam, was het zoeken van contact met het Presbyteriaanse Zendingsgenootschap om de geslagen breuk weer te helen. Maar wat gebeurde? Korte tijd later bezorgde de post een brief van de heer Spiers, secretaris van dit genootschap. Daarin werd Benjamin onomwonden te kennen gegeven dat hij niet kon terugkeren tot dit genootschap en hem werd geadviseerd om een baantje te zoeken. Door deze opstelling werd de ontbindende voorwaarde uit de overeenkomst tussen de beide classes en ds. Benjamin van kracht, en de consequente Amerikanen besloten om hun vervolgde broeder niet te helpen.

19. De wanhoop nabij

Door dit bericht raakt ds. Benjamin geheel van streek. Hij werd zó moedeloos dat hij het leven niet verder aankon. Hij kon niet langer bekijken dat zijn weg Gods leiding was en de duivel maakte van deze gemoedstoestand gretig gebruik om hem tot wanhoop te brengen. Meestal heeft de duivel haast, maar soms kan hij wachten. Dan wacht hij een geschikt moment af om zijn prooi te bespringen. Als dan zo'n mens bijna geheel ten einde raad, weerloos en moedeloos is, ziet hij zijn kans schoon en valt hij in alle hevigheid op zijn doel aan. Onverhoeds slaat hij dan toe. Zeiden vroeger de ouden het niet uit eigen zielspraktijk dat de duivel maar zelden op zijn klompen, maar meestal op kousenvoeten komt? Zo ook bij Benjamin. Als deze zo bitter vervolgde man, deze zo zwaar beproefde knecht des Heeren, deze zo deerlijk aangevochten ziel in de grootste moedeloosheid terechtkomt, wijst de duivel hem een middel aan om zo uit alle narigheid bevrijd te worden. 'Benjamin, kijk eens op de klok, man, 't is al laat. Je moet naar bed. Je hebt het niet gemakkelijk. 't Komt nooit meer goed. God betoont dat Hij je niet kent. Zou Hij je anders zo laten tobben? Je hoeft op uitkomst echt niet meer te rekenen. Zelfs je vrienden, van -wie je hulp verwachtte, laten je in de kou staan. En als je nu naar bed gaat en stel je voor dat je nog zou kunnen slapen ook, dan is als je morgen wakker wordt de ellende weer net zo groot als vandaag. 't Is uitzichtloos. 't Wordt niet beter, denk dat maar niet. Reken daar maar niet op. Er is een veel betere oplossing. Zie je daar dat kraantje bij het gasapparaat? Man, wees verstandig en draai dat open. Vervolgens ga je slapen en dan sterf je al slapende een zachte dood. Dan ben

je ineens overal van af.' We zien het water de lippen van ds. Benjamin naderen. Zou het er over gaan? 't Lijkt er een ogenblik op. Die gaskraan - die immense zorgen, die jammerlijke ellende. Maar dan, als de nood het hoogst is, komt de Heere over. En dan moet de duivel zijn prooi loslaten. Daar heeft de vijand boog en schild en vuur'ge pijlen op verspild. De stier- en kalverbenden moeten wijken op de overkomst en inkomst des Heeren. 'De Heere schonk mij vrijmoedigheid mijn nood Hem te klagen, en Hij toonde mij, machtig te zijn mij te helpen, en schonk mij lijdzaamheid den weg te volgen, dien Hij wilde, dat ik zou gaan', zo schreef ds. Benjamin zelf over deze weg van beproeving, van uitkomst en van lijdzaamheid.

Een brief van ds. Pieneman aan ds. Kersten

Benjamin kwam de volgende dag in contact met ds. Titus Hager, predikant bij de Turner Ave Congregation in Grand Rapids, die hem naar ds. Cornelis Pieneman stuurde, die nog maar kort tevoren, in februari 1906, in de pastorie van de gemeente in Grand Rapids zijn intrek had genomen. Ze kenden elkaar, ds. Benjamin en ds. Pieneman. Enige tijd geleden hadden ze elkaar in Rotterdam ontmoet. Ds. Benjamin mocht het als een ware gebedsverhoring zien dat ds. Pieneman hem niet na de maaltijd weer liet vertrekken, maar hem vriendelijk in zijn huis ontving. Nog dezelfde dag werd er een kamertje voor hem beschikbaar gesteld en ruim vier maanden lang vond de zwerveling een gastvrij onderkomen in de woning van de familie Pieneman. Hij kreeg daar niet alleen eten en drinken, maar de bewogen ds. Pieneman deed wat in zijn vermogen lag om zijn bezoeker moed in te spreken. Er vielen banden tussen de beide leraren en de trouwe zorg van de predikant van Grand Rapids zou ds. Benjamin nooit meer vergeten.

Ds. Pieneman was slechts acht maanden ouder, maar was toch een vaderlijke vriend voor ds. Benjamin. De kerkelijke verwickelingen waarover Benjamin vertelde aan zijn gastheer waren voor deze aanleiding om zijn ambtsbroeder eens wat nader te onderzoeken over wat deze aan grondwaarheden van de kerk beleed. Dit onderzoek werd samen met de eerder genoemde ds. Hager ingesteld en de uitkomst was gunstig. Met vrijmoedigheid kon ds. Pieneman dan ook een collecte voor de berooide Armeniër aanbevelen. De gemeente liet zich niet onbetuigd en betoonde des broeders hoeder te zijn. Met 142 dollar werd de nood enigermate gelenigd en toen ds. J.C. Wielhouwer, die de gemeente van Paterson diende, ervan hoorde verhoogde hij dit bedrag met 25 dollar.

Toen de donkerste wolken boven ds. Benjamin weer wat weggedreven waren, kreeg hij van zijn gastheer de raad om weer naar Holland te gaan. Hij volgde dit advies op en na hartelijk afscheid te hebben genomen van ds. Pieneman, werd de reis naar New York aangevangen. Vandaaruit ging hij schep naar Rotterdam, waar hij op zondag 2 december 1906 arriveerde. In de Maasstad zocht hij de volgende dag de Boezemsingel op, waar op nummer 46 de pastorie van de Gereformeerde Gemeente onder het kruis stond. Voor de predikant van deze gemeente, de 24-jarige ds. G.H. Kersten, had hij een brief van ds. Pieneman meegekregen. Hoe zou hij worden ontvangen. Wat zou er in zijn hart zijn omgegaan toen hij een ruk aan de bel gaf? Ongetwijfeld vermenigvuldigden zich de gedachten van de vermoeide wereldreiziger, toen hij de galm van de bel hoorde wegsterven in de witte pastorie. Even later stond hij oog in oog met ds. Kersten, die hem vriendelijk in zijn woning ontving.

Tussen ds. Kersten en ds. Pieneman was al jaren geleden een band ontstaan, door de Heere Zelf gelegd en gewerkt. En nu was er door de oceaan wel scheiding tussen beide leraren gekomen, maar er was van tijd tot tijd nog contact. Menig briefje over en weer deed de band der liefde bestendigen. Geen wonder dat ds. Kersten de bringer van een

brief van zijn vriend Pieneman gastvrij onthaalde. En toen bleek dat deze bringer ook nog een man was die de tale Kanaäs door genade had leren spreken, en daarenboven als dienaar des Goddelijken Woords had gearbeid, vloeiden de harten saam ineen. Ds. Benjamin verhaalde zijn levensgeschiedenis. Vertelde over zijn godsdienstige opvoeding, over zijn biddende moeder, over zijn zondig eertijds. Hoe er een ogenblik aangebroken was waarop hij aan de zijde Gods mocht vallen en de wapens van tegenstand had mogen inleveren. De weg naar het ambt, zijn wederwaardigheden, de aanvallen van de Koerden, kortom, aan de aandachtig luisterende ds. Kersten kon hij zijn woord kwijt. Dat zij in het Engels met elkaar spraken, deed geen enkele afbreuk aan de uitwisseling van gegevens. Zij bestonden elkander nader dan de band van aardse min.

Ds. Kersten werd getroffen door het relaas van de vele ontberingen die deze evangeliebedenaar had moeten doorstaan. En nog doorstond, getuige het feit dat hij hier, enkele duizenden kilometers van huis en haard, van vrouw en kinderen, verblijven moest om de zijnen in het leven te kunnen behouden.

20. Een opgeschud bed aan de Boezemsingel

Ds. Kersten had kort tevoren in *De Heraut* over ds. Benjamin gelezen. En nu, nog maar enkele weken later, zat deze man tegenover hem in de pastorie. Wat zijn Gods wegen toch wonderlijk. Er gebeurt niets bij geval. Deze verjaagde Armeniër is kennelijk door de Heere op mijn weg geplaatst, zo overlegde ds. Kersten. En daarmee heeft God ongetwijfeld Zijn heilige bedoelingen. Deze werden ds. Kersten spoedig duidelijk. Hij zag het als zijn dure plicht om de man de helpende hand te bieden. Niet alleen voor ds. Benjamin persoonlijk, maar ook voor zijn gezin, voor zijn gemeente en voor de kinderen, die hij onderwijs mocht geven. Ds. Kersten zag de zendingsopdracht duidelijk liggen, en ervoer dat de verwezenlijking mogelijk was. En niet alleen mogelijk, maar ook noodzakelijk. Door middel van deze man, op wiens gezicht de vermoeidheid van de lange reis nog duidelijk te zien was. In biddend opzien tot de Heere.

Ds. Kersten reikte de broederhand. Hij werd getroffen door de wijze waarop deze man uit zijn veelbewogen leven vertelde. Onopgesmukt, ernstig, de leidingen Gods aanwijzend. En toen ds. Benjamin aan het einde van zijn verhaal vertelde over zijn verlangen om zijn vrouw en kinderen, zijn gemeente en familie, weer terug te mogen zien, toen hij van zijn begeerte gewaagde om, na twee jaar te hebben rondgedoeld, niet alleen met de zijnen te worden herenigd, maar ook zijn volk de boodschap van vrije genade te brengen, toen waren de gedachten van organisator Kersten al volop bezig met het bedenken van daadwerkelijke hulpverlening, niet alleen aan deze berooide man en zijn gezin, maar door hem aan een volk dat in duisternis wandelde en de zaligheid verwachtte van de profeet uit Mekka.

Voorlopig vond ds. Benjamin een opgeschud bed in de pastorie aan de Boezemsingel. Ds. Kersten informeerde zo hier en daar naar de achtergronden van zijn gast. Niet dat hij de mededelingen van ds. Benjamin in twijfel trok. o nee, maar om bij de uitwerking van zijn plannen zich te kunnen verantwoorden als dat nodig zou zijn.

Ds. Kersten werkte zijn plannen uit met vaste hand. Op zeer korte termijn zou in Barneveld een classisvergadering worden gehouden. Ongetwijfeld was het ds. Kersten die de aandacht van de afgevaardigden op zijn logé bracht. De classis besloot te collecteren, benoemde een commissie om de ontvangen gelden te beheren, waarin ook ds. Kersten zitting had, en droeg aan de laatstgenoemde op om door middel van een boekje de vele wederwaardigheden van ds. Benjamin bekend te maken onder een breed publiek. Ds. Kersten bracht dit verzoek van de classis over aan de hoofdpersoon zelf, die bereid bleek om zijn verhaal op te schrijven. Dat gebeurde in de Syrische taal, waarna het door hem in het Engels werd vertaald. Tenslotte werd deze mondelinge vertaling weer in het Hollands overgebracht en dit mondde uit in de brochure *Eenige trekken*. Ds. Kersten hield van opschieten: reeds in januari 1907 voorzag hij dit boekje van een Woord vooraf.

In Barneveld kreeg ene AJ. Menger de opdracht om er 500 van te drukken. Ze vonden hun weg onder ons volk. Men trok zich het lot van Benjamin aan. Zijn naam werd op kerkelijke vergaderingen regelmatig genoemd. Het stekje van Barneveld breidde zich uit. Want toen de classis Rotterdam op 13 februari 1907 vergaderde, werd aldaar besloten om jaarlijks te collecteren voor ds. Benjamin, op voorstel van Rotterdam.

Eenige trekken uit het leven VAN Ds. DAVID JACOB BENJAMIN
Armenisch Zending.

Door hem zelf medegedeeld en ten zijnen voordeele uitgegeven

DOOR

G. H. KERSTEN,
Leeraar der Per. Gem. o. 't kruis te Rotterdam

21. In goede handen

De Rotterdamse voorganger, die vier maanden lang met een lid van zijn gemeente ds. Benjamin onderdak verschafte, had zijn gast in maart 1907 zien vertrekken naar zijn land en naar zijn maagschap. De zaak Benjamin was bij ds. Kersten in goede handen. Dat vond de Synode van 23 mei 1907 in Rotterdam ook, die ds. Kersten herbenoemde als deputaat en hem opdroeg op de synode van Middelburg, op 13 en 14 mei 1908, rapport uit te brengen over ds. Benjamin en de steunverlening vanuit onze gemeenten.

Ds. Kersten rapporteerde als volgt:

"t Zij de kerken voor welke Benjamin nog vreemdeling is, kortelijk toegelicht, hoe wij met hem in kennis kwamen en hoe onze betrekking is tot hem. Benjamin, Syriër van geboorte, is de zoon van een Predikant, en is na zijne bekeering zelf ook tot dat ambt opgeleid, gelijk breeder is te lezen in het door ons uitgegeven boekje: Eenige trekken uit het leven van Ds. Day. Jacob Benjamin. Vanwege de vreselijke vervolgingen, waaraan in Turkije en Perzië de Christenen zijn blootgesteld, vluchtte 'Kasha David', naar Europa, zwierf daar en in Amerika geruimen tijd rond, en kwam met brieven van aanbeveling van Ds. Pieneman uit Amerika, 2 december 1906 ten huize van Uw deputaat, die hem opnam, en met een lid der Rotterdamsche gemeente vier maanden herbergde. Nadat Benjamin ons vertrouwen had gewonnen, besloten onze kerken te collecteeren, ten einde hem in staat te stellen naar zijn land terug te keeren, en aan zijne financieële verplichtingen te voldoen. Een somme gelds van jr 2105,24 werd, mede door vrienden van buiten onze kerken, bijeengebracht, en Maart 1907 trok de beproefde man huiswaarts, dankbaar voor alle vriendelijkheid hem bewezen. Onze kerken hadden zich verbonden tot een jaarlijksche bijdrage van f 200 voor het salaris van Benjamin dat bepaald was op f 500 en waarvoor Amerika f 250 en eenige Hollandsche vrienden f 100 zouden bijeenbrengen. Als van onze kerken uitgaande verplichtte Benjamin zich met ter woon zich te vestigen in Urmiah, en te doen wat een Dienaar des Evangeliums betaamt, onder toezicht van een door ons in dat land te benoemen comité, dat later is gevormd en bestaat uit Mr. Y.M. Neeson, Engelsch zendeling, en mej. A. Friedemann, hoofd eener Duitsche weesschool voor Syrische meisjes, beiden wonende te Urmiah. Verblijvend waren de berichten die wij van en over Benjamin ontvingen, eenerzijds, anderzijds waren ze bedroevend. We verheugden ons met Benjamin, toen we vernamen, dat hij als onderwijzer geplaatst was aan de Duitsche school waarvan we zoeven spraken, waaraan hij nog steeds werkt. We informeerden naar die school en verkregen de volgende inlichting van Mr. M.W. Peet, Treasurer of Amer. Missions in Turkey te Constantinopel: "Uw brief bereikte mij juist bijtijds om nog een onderhoud te hebben met een onzer meest bekende Perzische missies. Hij is goed bekend met Ds. B. en weet zijn geschiedenis van het begin. Hij spreekt gunstig over hem, ofschoon hij niet zuinig omgaat met het geld dat hem gegeven wordt; misschien omdat dit geld gemakkelijk schijnt te komen acht hij 't gering, hoewel zijn bedoelingen ongetwijfeld volkomen eerlijk zijn. Juffrouw Friedemann is ook goed met hein bekend. Zij is het hoofd van een Duitsch weeshuis in Urmiah, een degelijk bestuurd instituut, dat hier een goed werk doet. Zij is geheel vertrouwd en iedere verklaring van haar is betrouwbaar... (was get.) Peet."

Ondertussen kwamen er van tijd tot tijd giften voor Benjamin bij ds. Kersten binnen. De laatste bladzijde uit *Eenige trekken* namelijk was een biljet, dat door middel van een perforatierand uit het boekje kon worden verwijderd zonder overige bladzijden los te maken. Op dat biljet kon een financiële bijdrage worden genoteerd en zo'n ingevuld biljet zou ds. Kersten gaarne in ontvangst nemen, zo luidde een vermelding daarop. Ook elders kon men met geld voor Benjamin terecht.

Titelblad van de brochure die
ds. G.H. Kersten in 1909 schreef. Hierin werd grotendeels het rapport aan de Synode
opgenomen.

EENIGE MEDEDEELINGEN

AANGAANDE

Ds. D. J. BENJAMIN

DOOR

G. H. KERSTEN,

T. D. M. TE ROTTERDAM.

Toen in mei 1909 ds. Kersten opnieuw de pen opnam om in een brochure *Eenige mededeelingen aangaande Ds. D.J. Benjamin* de aandacht wederom op deze prediker te vestigen, vermeldde hij in zijn voorwoord dat mevrouw Van Rossem-Gunning eveneens bereid was om financiële steun voor Benjamin in ontvangst te nemen. Dezelfde mevrouw die samen met ds. Talma de tot nog toe niet ontdekte brochure samenstelde. Zij was dezelfde in wier huis te Arnhem Benjamin een gastvrij tehuis ontving.

Deze brief is bevredigend en we verheugden ons erin, dat Benjamin zoo spoedig een goede werkkring verkregen had, die hij zich naar 't schrijven van Mej. Friedemann waardig maakt. Eiken dag geeft hij 3 1/2 uur les en 's Zondagsmorgens en 's middags preekt hij in de school, terwijl hij 's Zondagsavonds in de dorpen rondom Urmiah spreekt. Minder gunstig echter zijn de toestanden waarin Benjamin en de zijnen verkeerden, er woedt in Armenië een vreeselijke vervolging der Christenen. (...) Te verwonderen is het dus niet, al klaagde Benjamin, dat hij zich nauwelijks kan bedruipen van het door ons hem toegezondene. Doch we mochten niet meer zenden. Vooreerst hadden we daartoe geen opdracht, en bovendien dachten we het niet raadzaam daar veel geld Benjamin niet redden kan uit zijn toestand en evenmin hem redelijk steunen zal. Ook zijn de inkomsten niet van dien aard, dat we overvloedig kunnen zenden, gelijk blijkt uit het financieel verslag dat we hierbij overleggen. Hopend dat de Kerken genoeg nemen met de wijze waarop wij ons van onze taak kweten, bevelen wij ook deze zaak den gebeden onzer kerken.

G.H. Kersten.'

Tot zover dit rapport, gevloeid uit de pen van de volijverige en met ontferming bewogen ds. Kersten.

22. 'Dag noch nacht heb ik rust'

In het boekje *Eenige mededeelingen* werden de recente gebeurtenissen in Urmiah en omgeving vermeld. 't Ging aanvankelijk weer goed, de berichten die ds. Kersten de synodeleden in 1908 in Middelburg kon voorhouden, waren hoopvol en positief. Nu leek het tij gekeerd. Een nieuwe brief uit Urmiah, van 4 maart 1908, was van droeve inhoud. Daarin liet Benjamin weten dat zijn hart vervuld was met smart en zijn ogen

met tranen om de eeuwige belangen van zijn volk. De Koerden hadden opnieuw wreed toegeslagen en velen, onder wie een nichtje van hem, vermoord. Vijf steden waarin vele Christenen woonden, waren door deze barbaren aangevallen. Ongeveer tweehonderd mensen waren omgebracht en hun bezittingen waren geroofd.

Het brood was schaars en daarom nauwelijks te betalen. 'Gij zult verstaan dat menigeen hunner van gebrek sterven zal indien niet de Heere een weg opent voor hen en voor ons allen. Mijn zuster is met haar vier kinderen bij mij in huis en ik heb niets tot hun onderhoud. Ik ben in zeer moeilijke omstandigheden: dag noch nacht heb ik rust. De Turken hebben geheel Kurdistan bezet en zijn doorgedrongen tot Urmiah. In dezen tijd zij ons oog alleen op God gericht. Iedereen in Perzië is in gevaar. Gedenk onzer in uwe gebeden, zoo gij kunt, help ons', zo besloot ds. Benjamin zijn brief aan ds. Kersten.

Toch mocht het Woord des Heeren nog gestrooid worden. Dat kon geen Koerd tegenhouden. Want toen ds. Benjamin het preken werd bemoeilijkt in de dorpen rond Urmiah, werd hij, zoals reeds vermeld, aangenomen als onderwijzer aan een Duitse school, die door zestig weeskinderen werd bezocht. 's Zondags ging hij in dat schooltje voor in de prediking van Gods Woord. En deze diensten leverde hem f 20,- per maand op.

Bewogen met het lot van broeder Benjamin riep ds. Kersten aan het eind van Eenige mededeelingen op tot medelijden met hen die vervolgd worden om des Woords wil. Deze mededeelingen werden in de vorm van een rapport de synodeleden in Goes op 12 en 13 mei 1909 ter hand gesteld. Zodoende bleven onze gemeenten op de hoogte met een deeltje van de wijngaard des Heeren, enkele duizenden kilometers ten zuidoosten van de stad Goes waar de synodeleden bijeen waren.

23. Opnieuw gevlucht

De belangstelling voor Benjamin en zijn werk nam toe, zo constateerde ds. Kersten, toen in 1910 opnieuw een brochure over hem werd samengesteld. Ditmaal was het een voorlichtingsrapport voor de Synode die onder voorzitterschap van ds. G. van Reenen op 25 en 26 mei 1910 in de Boezemsingelkerk vergaderde. In dit rapport was recent nieuws opgenomen: een op 14 maart 1910 door ds. Benjamin persoonlijk geschreven brief. Daarmee kwam de briefschrijver tegemoet aan het verzoek van ds. Kersten om een lange brief te schrijven.

't Was geen opwekkend bericht. Integendeel, Benjamin had weer het nodige mee moeten maken. Grote moeite en hevige verdrukking hadden hem genoopt de vlucht te nemen en Perzië te verlaten, opnieuw zijn vrouw en kinderen alleen latend. Hij was de laatste vier jaar al driemaal in de gevangenis geworpen omdat hij zijn schuldenlast, veroorzaakt door het plunderen en afpersen van de Koerden niet meer dragen kon. In de vroege morgen van 27 juni 1909 was hij het meer van Urmiah overgevaren. Zijn hart had hem in de keel geklopt toen hij bij de grens van Rusland zijn papieren moest tonen. Hadden de Perzen zijn vlucht al ontdekt? Werd hij op het laatste nippertje nog tegengehouden? Gelukkig verliep de reis zonder hindernissen en op 21 augustus bereikte hij het huis van een oude vriend in Armawir, waar hij tegen betaling van een bedrag van J. 14,40 per maand kost en inwoning ontving. Er lag een nieuw zendingsterrein voor hem open.

De reacties op zijn prediking waren uiteenlopend. De een schold hem uit voor satan en bedrieger. Een ander noemde hem een oplichter. Anderen luisterden echter gaarne naar zijn prediking. 'Ik was zeer bezwaard, doch heb ondervonden dat mijn eenige troost is, mijn toevlucht tot den Heere te nemen, Wiens woorden "Ik ben met u", mij voorkwamen', zo schreef hij in de brief aan ds. Kersten. Binnen enkele dagen had ds.

Benjamin een klein groepje hoorders om zich heen verzameld; hij ging over tot het institueren van een kleine gemeente. Aanvankelijk kwam dit groepje samen in de tuin van zijn vriend, maar weldra was de groep te groot en moest naar een woning worden uitgekeken. Daar was men ook veiliger. Niet zelden kwamen de Russen op het geluid van preken en zingen af en over de lage omheining werden dan niet alleen spottende opmerkingen gehoord, maar ook vlogen stenen de samengekomenen om de oren. Voor drieënhalve gulden kon ds. Benjamin een geschikte kamer huren. De gemeente groeide zienderogen; nog maar enkele weken later was een gehele woning nodig om de hoorders te kunnen bevatten. Met het stijgen van het aantal toehoorders tot meer dan tweehonderd, steeg ook de huur, die voor het ruimere pand twaalf gulden per maand bedroeg. Eerst betaalde Benjamin deze uit eigen zak; toen die leeg raakte, stelde hij de gemeente voor om een collecte voor dat doel te houden. Iedere zondag was het weer een verrassing of de huur er wel uitkwam. Gelukkig bleef er meestal wel een paar gulden over.

Behalve de prediking van de boodschap van vrije genade gaf Benjamin ook les aan jonge kinderen. De combinatie die hij er vroeger al op nahield, voerde hij ook in Armawir in: hij stichtte een schooltje. Behalve de Engelse taal liet hij de Catechismus, de Tien Geboden, de Geloofsbelijdenis en het Onze Vader leren. Hij waarschuwde de kinderen om de ikonen niet langer te vereren, vertelde hun dat er maar één waarachtige God en Zaligmaker is en hij verheugde zich erin dat zijn woord gretig werd aangehoord. Hij zag zegen op zijn werk. De eerste ritselingen van zaligmakende bearbeiding des Geestes mocht hij waarnemen bij een drietal jonge mannen. Zijn arbeid was niet ijdel in de Heere, zo mocht hij met innerlijke blijdschap constateren.

24. Vaten ontroofd

Maar er was er één, die dat alles met lede ogen aanzag. Die knarsetandde, toen hem enkele vaten werden ontroofd. En deze sterkgewapende stelde alles in het werk, mobiliseerde zijn macht, deed wat in zijn vermogen lag om de prediking van Gods Woord te verhinderen. Toen Benjamin in het geheim een huwelijk bevestigde, lekte dat uit. Er werd op hem geloerd. En toen hij enkele dagen later een begrafenis moest leiden, drong er plotseling een bende op hem aan, onder aanvoering van een Russische geestelijke. Ze zouden hem bijna gedood hebben, maar hij ontkwam.

Als de godsdienst er aan te pas komt wordt het meestal pas echt benauwd. Wat de wereld soms nog niet aandurft is voor de godsdienst geen bezwaar. Heeft Gods volk vaak niet meer te duchten van de godsdienst dan van de wereld? Te vrezen van het vroom- godsdienstige, waarvan de Heere niet afweet? Beducht te zijn voor diegenen die de schijn hebben en het wezen van de zaak missen? O, juist zij kunnen zo vijandig optreden. Benjamin kende dezulken. Toch waren er onder zijn gemeenteleden die waarachtig tot God bekeerd waren. Die hoorden zijn prediking gaarne én, zij bewaarden die woorden. Alles hadden zij voor hun voorganger over, als hij maar bij hen mocht blijven. Ze moesten er niet aan denken dat ze eerlang van hem scheiden moesten. En toen het in de lijdensweken gebeurde dat hem de vraag werd gesteld of het Heilig Avondmaal bediend mocht worden, behoefde Benjamin niet lang na te denken. Zulks te weigeren zag hij als grote zonde en een Petrus-verloochening gelijk. Het duurde niet lang, of het sacrament werd bediend en toen de voorganger het brood brak en de drinkbeker vulde, was er, ondanks vrees en beving, blijdschap en vrede onder de vijftien mensen die de tekenen en zegelen mochten ontvangen tot versterking des geloofs.

Behalve over deze gebeurtenissen schreef ds. Benjamin in deze brief ook over zijn gezinssituatie. Hij miste zijn vrouw, die hij sinds 27 juni niet meer had gezien. Hij had

vernomen dat ze al tweemaal voor de rechtbank was gesleept. Ook was hem meegedeeld dat ze drie maanden op bed had gelegen in de voorbije winter, zonder dat er iemand naar haar omkeek. En de kosten thuis, in Perzië, gingen gewoon door. De huishuur, zo vertelde hij ds. Kersten in zijn brief, was ongeveer 85 gulden per jaar. Zijn drie kinderen, Nathan, Nicolaas en Emma, vroegen eenzelfde bedrag aan schoolgeld. En geld ontbrak opnieuw in huize Benjamin. 'Wat nu mijn bezwaren aangaat, denk ik wel, zeer geliefde Broeder, dat gij weet dat alle moeite voor de zaak des Heeren en van Zijn Koninkrijk mij niet te zwaar weegt', zo schreef hij aan ds. Kersten.

25. Tandeloos, maar niet biddeloos

Toch drukten de zorgen, moeiten en verdriet zijn schouders naar beneden. 't Was hem aan te zien dat hij veel ontberingen had geleden, dat hij veel had moeten meemaken. Dat beseftte hij ook wel. Hij was nog maar 46 jaar, maar was een versleten man geworden. 'Ik denk dat indien gij mij zaagt, gij over mij en mijn toestand verbaasd zoudt staan; ik ben zeer oud en zwak geworden en heb niet één tand meer', zo liet hij in een PS onder deze brief weten.

Tenslotte verzocht hij de vrienden in het rijk beweladigde Holland iets voor hem te doen om zijn (financiële) last te verlichten. En met deze vraag kwam ds. Kersten bij de 24 synodeleden terecht, onder wie ds. Pieneman. Daar oordeelde men christelijk: alle kerken zullen ieder jaar met Pinksteren een collecte houden 'voor den zoozeer vervolgden en verdrukten broeder Benjamin ter voorziening in zijne behoeften.'

Op woorden volgden daden: regelmatig zorgde ds. Kersten ervoor, dat er vanuit het kantoor van de Rotterdamsche Credietvereniging aan de Toerijstun nr. 10 te Rotterdam bedragen werden 'geremitteerd naar de Imperial Bank of Persia in Londen.' En concreet betekenden deze overboekingen dat het gezin Benjamin weer in staat was om in de meest noodzakelijke levensbehoeften te kunnen voorzien.

26. Groeiende zorgen

Inmiddels bleef ds. Benjamin voorlopig van vrouw en kinderen gescheiden, daartoe door de nood gedwongen. Dat hij nu alweer twee jaar in Rusland werkte en niet onder zijn eigen volk, was nu niet direct in overeenstemming met de bedoelingen die bij het verlenen van financiële hulp de Gereformeerde Gemeenten voor ogen stonden, maar er was geen andere keuze voor hem en zijn verblijf in Rusland werd door de Zendingsdeputaten geaccepteerd. Regelmatig deed ds. Kersten mededelingen over Benjamin op de kerkelijke vergaderingen. In de brievenbus van ds. Kersten viel van tijd tot tijd een envelop met Russische postzegels erop en een vertaling van deze in het Engels geschreven brieven werd de synodeleden verstrekt. Zo ook op 17 mei 1911, toen de Boezemsingelkerk plaats bood aan de vele afgevaardigden die de Synode bezochten. Toen de vergadering nog maar nauwelijks was aangevangen, stelde voorzitter Kersten een kleine, donker uitzijnde man aan de broeders voor: ds. Benjamin!

Na een opwekking tot krachtige financiële steun wenste de Synode bij monde van haar preses hem Gods zegen toe. Ontroerd dankte ds. Benjamin voor de ontvangen steun. Hij wenste hen wederkerig 's Heeren zegen toe.

De naam van ds. Benjamin zou later ter vergadering nog diverse malen vallen toen het Zendingsrapport ter sprake gebracht werd. Daarin was een brief van hem opgenomen. En die gaf recente informatie. Geen opbeurende. O nee. De zorgen groeiden. Er was tegenstand ontstaan tegen de prediking die Benjamin bracht. Daar in Armawir was behalve de handel en industrie, waar met name de steenbakkerijen een groot deel van

de bevolking van werk voorzag, nog een bron van inkomsten aan te wijzen. En niet zo'n beste. Vele Armawirders waren analfabeet, konden lezen noch schrijven. Een niet onaanzienlijk aantal mannen ging gekleed als Russisch-orthodoxe priester met lang haar, een lange baard en een lange zwarte mantel, die bijna tot de grond reikte. Een groot kruis, dat aan een ketting om hun nek hing, maakte de overeenkomst met geestelijken bedrieglijk echt. En op geraffineerde wijze maakten zij van dorp tot dorp rijke inwoners geld afhandig door te beloven dat zij bij het graf van Jezus zouden bidden voor overleden huisgenoten.

Toen Benjamin van deze praktijken hoorde, stelde hij alles in het werk wat in zijn vermogen lag om aan deze duistere praktijken een einde te maken. Dat zette kwaad bloed. Vanzelfsprekend. Want toen die heren zagen dat de hoop huns gewins weg was werden boze plannen gesmeed om die Benjamin de mond te stoppen.

Zelfs uit zijn gemeente kwam tegenstand. Er gingen stemmen op dat Benjamin zijn preken in de kerktaal, het oud-Syrisch, moest houden, dat hij een patriarchale baard moest kweken, lange kleding moest dragen en net als de Russisch-orthodoxe geestelijken een kruis om zijn hals moest hangen.

En daar bedankte Benjamin voor. Benjamin hield staande dat de zaligheid bestaat in vernieuwing en bekering des harten en niet in baard, kruis en lange klederen. 't Werd hem niet in dank afgenomen. Een deel van zijn gemeente verliet hem. 't Was wel het grootste deel, maar niet het beste. Men klaagde hem aan bij de regering: 'Er is een nieuwe zendeling gekomen die een nieuwe leer verkondigt. En die leer gaat niet alleen tegen de heersende godsdienstige opvattingen in, maar ook tegen onze Czaar', zo luidde de beschuldiging. Gelukkig werd de dreiging van gevangenschap of verbanning naar het barre Siberië afgewend, toen een onderzoek uitwees dat er in de samenkomsten van de gemeente zelfs voor de Czaar gebeden werd.

Benjamin schreef zijn vriend Kersten dat het werk in de gemeente in Armawir gezegend werd. Hij had al 82 maal gepreekt het afgelopen jaar en met innerlijk zielsvermaak mocht hij melding maken van een viertal mannen en drie vrouwen van wie hij mocht geloven dat ze waren toegebracht tot die gemeente die eenmaal zeker zalig zal worden.

Toch moest er nog veel in het geheim gebeuren. Ook de drie Avondmaalsbedieningen die in de laatste twee jaren in het verborgen waren gehouden, de vijf huwelijksbevestigingen en de zeven begrafenissen. De laatste moesten zelfs in de nachtelijke uren plaatsvinden. Doorgaans trokken die veel belangstellenden, ondanks het geheime karakter ervan. Ds. Benjamin nam deze gelegenheden waar om aan alle wateren te zaaien. Toen hij op een keer een rouwdienst hield, omdat een van zijn catechisantjes was overleden, wees hij de saamgestroomde mensen erop dat de dood een vruchtgevolg van de zonde is. En de Heere zegende de woorden, die men in de eigen kerken nimmer hoorde. En toen in een reactie daarop gevangenneming dreigde, mocht Benjamin het als volgt naast zich neerleggen: *'Ik ben niet alleen bereid de gevangenis in te gaan, maar ook om voor mijn geloof te sterven. Ik ben niet meer dan mijn Zaligmaker, Die om mijnentwil den dood is ingegaan!'*

27. Terug naar Urmiah

Tot zover hield ds. Kersten de Synode door middel van deze brief van Benjamin op de hoogte. Hij voegde er aan toe, met de overige deputaten van oordeel te zijn dat het heidense Rusland niet het arbeidsveld van 'Kasha' Benjamin moest zijn, hoewel men de Evangelieprediking aldaar niet overbodig achtte. Maar hij behoorde bij zijn vrouw, zijn kinderen, zijn volk te zijn.

Deputaten hadden dan ook gemeend hem opdracht te geven zich te voegen tot de

zijnen in Urmiah. Dat zou gebeuren, zo was met hem afgesproken. En als er vragen waren, zo stelde rapporteur ds. Kersten de Synode voor, dan konden de broeders afgevaardigden deze aan ds. Benjamin zelf stellen, nu hij in de vergadering aanwezig was. Velen zullen de veelbeproefde Armeniër de hand hebben gedrukt en ongetwijfeld zijn er door de afgevaardigden die een mondje Engels spraken hartelijke woorden gewisseld met Benjamin.

Zo was de situatie op 17 mei 1911.

Er hingen donkere wolken boven de verhouding tussen Benjamin en de Gereformeerde Gemeente. Het had de broederband bepaald niet verstevigd dat Benjamin onaangekondigd in Holland was aangeland. Hij moest terug naar Perzië, zo luidde het oordeel. De Synode reikte hem een extra toelage van f 750,- aan om deze reis te financieren, mits hij in Perzië weer in de zending zou gaan werken. En Benjamin nam een enkeltje Urmiah. Opnieuw kwam hij behouden bij de zijnen en de berichten over en van hem waren opnieuw gunstig. Totdat.

Er kwam in het begin van 1912 een brief van Benjamin waarin hij vertelde dat hij Urmiah had verwisseld voor de plaats Soubulah, vier dagen reizen daar vandaan. Hij was opnieuw gevlucht, was zelfs enkele dagen gevangen genomen. Er zou daar in Soubulah meer werk voor hem zijn, zo liet hij de deputaten weten. Die toonden zich allerminst ingenomen met deze brief.

Er werden vraagtekens gezet achter het steeds weer reizen en trekken van Benjamin. Natuurlijk, er kon bittere noodzaak zijn. En niet altijd was er, zeker als er sprake was van een vlucht, overleg met Rotterdam mogelijk. Maar toch... het zat deputaten niet lekker.

De situatie werd pas goed onbeheersbaar, toen bleek dat ds. Benjamin zich had aangesloten bij een *Luthers Zendingsgenootschap* dat in Amerika het hoofdkantoor had. De geldelijke steun kwam door het onbestendig gedrag van ds. Benjamin meer aan hem persoonlijk ten goede dan aan de zending. En dat was de bedoeling niet, zo constateerden de broeders.

28. 'Trotsch alle wispelturigheid'

Het zal voor deputaten voor de zending een bitterheid des geestes geweest zijn dat ze het volgende aan de Synode van Krabbendijke in mei 1912 moesten melden:

'Uwe deputaten, een en ander overwegende, kunnen niet anders oordelen, dan dat Ds. Benjamin, zich van ons heeft losgemaakt. Wij adviseren de Synode zich daarbij neer te leggen, en niet in te gaan op het voorstel van Ds. Benjamin, zich weder los te maken van dien Amerikaansche Zending. 't Spijt uwe deputaten uit liefde voor den persoon en uit hoogachting voor de bekwaamheden van Ds. Benjamin, maar toch kunnen zij tot geen ander besluit komen dan dat Ds. Benjamin met onze gemeenten niet meer in eenig verband staat. Mocht de Heere hem trotsch alle wispelturigheid nog dienstbaar maken tot de uitbreiding van Zijnen Naam en van Zijn Koninkrijk.'

't Zal voor ds. Kersten, tevens woordvoerder van de deputaten Jac. Overduin en G. van Reenen, een zware opgave zijn geweest om zo'n advies te moeten geven. Vele malen mocht hij de synoden opwekken om milddadig de arbeid van ds. Benjamin te gedenken. Tal van brieven en rapporten, adviezen en aanbevelingen waren uit zijn pen gevloeid in het belang van de zending in het algemeen en van Benjamin in het bijzonder. En nu dit... En dat met betrekking tot de opdracht om het Evangelie aan alle creaturen te prediken, om Grieken en barbaren, Russen en Koerden in aanraking te brengen met de boodschap van vrije genade.

We kunnen ons de diepe teleurstelling die zich van ds. Kersten meester maakte, goed voorstellen. Het heeft hem gesierd dat hij deze teleurstelling op een zeer milde wijze onder woorden bracht. Geen heftige verwijten, geen grove beschuldigingen, geen harde woorden, geen felle verbittering. Slechts een mild getoonzette teleurstelling, waarin er zelfs nog sprake is van liefde en verbondenheid, van hoogachting en waardering.

De band die de Heere legde tussen hem en Kasha Benjamin had rijke vruchten afgeworpen. Zeker, er was onderscheid tussen beide dienaren des Goddelijken Woords. De een was volijverig in het kerkelijk leven, begerend om het heil van gescheiden kerken te bevorderen in het saambinden van wat bijeen hoort. De ander moest door de omstandigheden in het geheim het Heilig Avondmaal bedienen. De een mocht de koopwaar van de Hemelse Koopman aanprijzen voor een gevuld kerkgebouw, de ander was door omstandigheden gedwongen om kachelhout aan de man te brengen in een onbekende wereldstad.

Toch hadden zij beiden, de predikant van Rotterdam en de zendeling van Urmiah, veel gemeenschappelijks. Daarover werd van hart tot hart gesproken op die 3e december 1906 in de pastorie te Rotterdam. Zondaar voor God geworden, een tiende ure in het leven meegemaakt, van een kind des duivels een kind des Heeren geworden, geroepen om de broeders te versterken. En alles wat scheiding bracht was uit de mens, terwijl alles wat overeenstemde van de Heere was en tijd en eeuwigheid kon verduren.

Onbekend einde

We weten niet hoe het verder met ds. Benjamin verlopen is, tal van nasporingen ten spijt. Vast staat, dat hij niet meer in het land der levenden is. Aan een veelbewogen en zwaarbeproefd leven is een einde gekomen. Op een sterfbed, na een langdurige ziekte? Vermoord door de Koerden? Na ontberingen gestorven in het verbanningsoord Siberië? We weten het niet. En hoe gaarne we meer over hem zouden willen weten, we moeten met spijt constateren dat er een waas van onzekerheden, een wolk van vragen boven Benjamin hangt. 't Is niet het belangrijkste om die verborgenheden te weten. Veel meer waarde heeft de wetenschap, dat hij is ingegaan in de rust die er overblijft voor het volk Gods.

David Jacob Benjamin. Ondanks alles hebben wij, al schrijvende en zijn levensverhaal naspeurende, een zwak voor hem gekregen. Hij is ons sympathiek geworden. Zijn levensverhaal leert ons, bevestigt ons, dat de Heere de Zijnen nooit zal begeven of verlaten, in dure tijd en hongersnood. Immers, Zijn machtig' arm beschermt de vromen en redt hun zielen van de dood. En al is Benjamin dan de natuurlijke dood onderworpen geweest, de eeuwige dood zal over hem niet heersen omdat er een God in de hemel is die het aan al Zijn van eeuwigheid gekochten waarmaakt en bevestigt:

... maar God door Zijne kracht

*Zal zijn der vromen onderhouding goedig.
De Heere neemt altijd vaderlijk acht
Op der vromen leven, die Hem behagen;
Haar erfgoed blijft eeuwig dag ende nacht.*

Psalm 37:9 (Datheen).

Gedachten over het zendingsbevel onder

Ledeboerianen en Kruisgezinden

Artikelserie in de Saambinder 1998

Door ds. C. de Jongste, Tholen

Hoewel de Kruis- en Ledeboeriaanse gemeenten niet toekwamen aan de opvolging van de zendingsroeping, is het een onderzoek waard, hoe men dacht over de verbreiding van het Evangelie onder de heidenen.

Uit de honderden nagelaten preken, artikelen, brieven, gedichten en brochures is daarover wel een beeld te vormen, hoewel zinsneden over zending spaarzaamelijk voorkomen. Gaarne wil ik de lezer rondleiden door "onze" literatuur uit de tweede helft van de 19e en uit de eerste helft van de 20e eeuw, voor zover er sprake is van een oorspronkelijk Ledeboeriaanse en Kruisgezinde achtergrond.

'Van nature óók vreemdeling'

Eerst wat opmerkingen van algemene aard. Wat opvalt in de preken is, dat de tekst(keus) en haar uitwerking vooral gericht is op de weg, die de Heere geestelijk houdt met Zijn kinderen. We zouden zeggen: sterk schriftuurlijk-bevindelijk van inslag, persoonlijk toepassend. Zo houden de predikers hun hoorders met klem voor, dat zij zich moeten leren kennen als zondaar voor Gods aangezicht, wil er in de ziel plaats zijn voor de enige Naam, Die onder de hemel de mensenkinderen gegeven is tot zaligheid. Hand. 4: 12. 'De eerste Adam niet geleerd - de Tweede Adam niet begeerd'. Christus krijgt waarde voor de zondaar in een doorleefde weg van Gods-en zelfkennis. Vanuit de tekst in de toepassing wordt de horende 'zondaar' soms vergeleken met een 'heiden' of 'vreemde', in de zin van 'buitenstaander': van nature wezenlijk óók 'vreemdeling van de verbonden der belofte', Ef. 2: 12. In feite gaat men echter aan het zendingsmotief zélf voorbij.

Kerst en Pinksteren

Wanneer 'onze' negentiende-eeuwse predikanten oudtestamentische stoffen behandelen, waarin de toebrengring der heidenen wordt voorafgeschaduwd of voorzegd - zoals uit Ruth, de psalmen en profeten - is er doorgaans weinig oog voor de voortdurende vervulling hiervan in volk na volk.

De nieuwtestamentische thema's leveren soms een scherper zicht op het Koninklijk

bevel: Dit Evangelie des Koninkrijks zal in de gehele wereld verkondigd worden, tot een getuigenis allen volken, en dan zal het einde zijn', Matth. 24: 14. Bij Kerst- en Pinksterstoffen is er aanleiding om in de prediking erop te wijzen, dat het heil niet langer beperkt is gebleven tot het Israël van de Oude Dag, maar een universeel karakter heeft ontvangen. Van de vier hoeken der aarde worden zondaren getrokken uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht. De middelmuur des afscheidsels is gebroken, zodat het verkiezend welbehagen en de onwankelbare verbondstrouw des HEEREN ook onder het heidendom gestalte krijgt.

'Het licht alom laten schijnen'

Min of meer representatief in dit verband is wat de Zeister predikant ds. D. Wijting (1844-1892) hierover gulhartig opmerkt. Wijting - die zowel de Kruis- als Ledeboeriaanse gemeenten diende - gewaagt van Gods eeuwige verbondstrouw als volgt: ...al de jongeren werden door Gods Geest aangegord om van die trouw te getuigen, om dit licht van Gods onveranderlijke zondaarsliefde alom te laten schijnen, ja zelfs tot onder de heidenen, naar het woord dat door de profeten was verkondigd, dat het Evangelie door de gehele wereld gepredikt zou worden, totdat de volheid der heidenen zal zijn ingegaan, en gans Israël zalig worden. Blijkt ook daar des Heeren trouw niet in, dat de Heere, tegen alle zonden en alle godverloochening in, nochtans Zijn dienstknechten niet alleen uitzendt, maar wat meer is, dezen nog als slijk in Zijn goddelijke handen wil gebruiken, om niet alleen van die trouw te doen getuigen, maar dit ook zelfs door Zijn Geest nog komt bevestigen in de bekering van zondaren? ' (Pred. Mal. 3: 6).

'Paarden voor de Evangeliewagen'

Tot slot: Hoewel de beminde Veluwnaar ds. E. Fransen (1827-1898) Gods dienaren typeert als 'paarden om de Evangeliewagen de wereld door te trekken' (Pred. Hand. 2: 1-4), wordt noch door hem noch door zijn verwante ambtsbroeders ooit de actuele toespitsing gemaakt voor de eigen kerk om daadwerkelijk de zending ter hand te nemen. Eigenlijk zien zij zichzelf als zendeling in een afvallig verheidenst Nederland, zoals nog blijken zal.

'Ideaal' en 'praktijk'

Hoewel de Ledeboerianen en Kruisgezinden geen zendingsactiviteiten ontplooiden of steunden, hadden zij wel degelijk een uitgesproken visie daarop. Concreet. Samengevat komt het hierop neer, dat zij over het 'ideaal' positief schreven, maar dat de 'praktijk' negatief werd beoordeeld. Dit vinden we zowel bij Ledeboer en Bakker als bij Van den Oever en Fransen.

Rond '1907' - en daarna - komt er een omslag ten goede in het denken over zending. We horen dan andere geluiden bij de gewezen Ledeboerianen Beversluis en Roelofsen, bij de voormalige Kruisgezinde Kersten en Hofman, bij de vroeger vrijstaande Van Reenen. In 1907 is zelfs sprake van kerkelijke steun aan de zendingspraktijk!

De opvattingen daarvóór - waarmee we thans gaan kennismaken - werden soms niet mals verwoord. Hoewel de omstandigheden niet altijd even vergelijkbaar waren met de onze en bepaalde uitspraken soms zeer persoonlijk gekleurd werden, valt er ook voor vandaag uit te leren hoe het niet en hoe het wel moet.

Het 'hoe' omstreden

Allereerst luisteren we naar ds. L.G.C. Ledeboer (1808-1863). Op 9 september 1841 - kort na zijn afzetting als hervormd predikant - stuurt Ledeboer een brief aan zijn

moeder Hij beantwoordt verscheidene vragen, die zij aan haar zoon had gesteld. Eén ervan raakt het Nederlands Zendeling Genootschap. Hiervan is vader Ledeboer bestuurslid (mede-oprichter in 1797); jarenlang is deze aristocraat zelfs secretaris-buitenland geweest. Welnu, zoon Lambertus schrijft zijn moeder: 'Wat het Zendeling-genootschap aangaat, tegen verbreiding van het Evangelie, buiten ons land, kan ik niet zijn; maar de wijze hoe het hier is en hoe 't is Jodengenoten te maken en ons zelf niet te genezen. Zendt God, dan zal het ook gezegend worden. Overigens gebruikt de Heere ook tegenstrijdige middelen; maar vromen worden gevreesd en vijanden van Gods zaak aangenomen, omdat wij blind zijn in die dingen en daar ben ik tegen, of liever niet ik, maar Gods Woord er tegen...' ("Geschriften" dl. 3).

De Benthuiser pastor richt zijn kritiek vooral op de uitzending van verkeerde mannen. En men vergeet niet, dat op het thuisfront ook bekering nodig is! Mis is de lezer, die dit oordeel wil afdoen met typisch Ledeboeriaanse subjectivisme. Immers, het Nederlands Zendeling Genootschap volgde destijds in bestuurssamenstelling en gehuldigde theologie de vaderlandse ontwikkelingen van die dagen. Aanhangers van de 'Groninger richting' (moderne Arianen dus) kregen het hier voor het zeggen. Zo hield de bekende prof. Dr. R Hofstede de Groot - anoniem bestrijder van ds. H. de Cock te Ulrum - een geruchtmakende feestrede ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van deze zendingsorganisatie in 1847. Een Groen van Prinsterer formuleerde zijn bezwaren! Nieuwe zendingsverenigingen werden daarom gesticht, waarvan de leden vooraf moesten verklaren: 'niet samen te werken met degenen, die Christus' waarachtige en eeuwige Godheid loochenen'. Ledeboer had dan ook het gelijk aan zijn kant, zonder de zending als zodanig te verwerpen. Zijn visie is het grondpatroon in het denken hier-over, zowel onder zijn opvolgers als bij de Kruisdominees.

Het ziet er 'naar' mee uit

In 1865 - kort na Ledeboers sterven - splitsen zijn gemeenten zich helaas in twee takken: de 'Van-Dijkianen' en de 'Bakkerianen'.

Van ds. P. van Dijke (1812-1883) zijn geen uitspraken over de zending bewaard gebleven. Zijn rondtrekken door vele gemeenten - vanuit het Zeeuwse eilandje Sint Philipsland tot in Drenthe toe - leek overigens wel een beetje op het maken van zendingsreizen. Hetzelfde geldt zijn opvolger ds. D. Janse (1828-1902).

Ex-landbouwer ds. D. Bakker (1821-1885) uit 's-Gravenpolder schreef wel. De voormalige Zeeuws-Vlaming beschikte over een wel versneden pen. Scherp analyseerde hij in 1881 de godsdienstige toestand van zijn vaderland in een 'open brief'. Naar aanleiding van Ef. 4: 11 gaat hij na, hoe het in de kerk gesteld is met de ambten van apostel, profeet, evangelist, herder en leraar. Naar zijn oorspronkelijke inhoud beschouwt de auteur terecht het evangelistenambt als een 'extraordinaire' bediening, evenals dat van apostel en profeet: eigen alleen aan het begin des Nieuwen Testaments'. Bijvoorbeeld: De evangelist Filippus doopte de Moorman, welke sacramentsbediening aan de huidige evangelisten niet toekomt.

Dan vloeit de scherpe toepassing uit Bakkers pen: 'Als nu eens de gehele hoop van hedendaagse evangelisten aan de toetssteen van de enige 'Regel Gods' moest onderzocht worden, of ze de vereisten der gemelde Dienaren des Heeren deelachtig waren, zo vrezten wij, dat het er naar mee zou uitzien. Men kan er zich nog ieder ogenblik van overtuigen, dat de meesten dier zogenaamde evangelisten, oefenaars, zendelingen, straat- en bospredikers van de leer van het Heilig Evangelie zó vervreemd zijn, dat ze, in plaats van die leer te verbreiden, deze overal tegenlopen en allerlei Sociniaanse, Pelagiaanse en Remonstrantse grondstellingen openbaar of bedektelijk verkondigen'. En 'geen erger leed' schijnt hun te kunnen overkomen, zo fulmineert hij,

wanneer een waar kind des Heeren 'vrijmoedigheid heeft om ze eens te ondertasten, b.v. over hun roeping, zending, bekering, leerstellingen als anderszins. Tegen zulk een kind Gods zijn ze al zeer getrouw, namelijk, om er hun volgelingen tegen te waarschuwen' ("De arbeiders in de wijngaard des Heeren"), zo luidt het oordeel in het voetspoor van Ledeboer.

Noch arbeiders noch leerstellingen in het bestaande zendingswerk kunnen enige steun verwerven bij ds. Bakker en de zijnen.

Inwendige zending

Maakten wij al kennis met gedachten over het zendingsbevel van di. Ledeboer en Bakker - en hopen we een volgende keer gedachten te lezen van de Kruisgezanten Van den Oever en Franssen - dit maal willen wij luisteren naar twee 'tussenfiguren', de predikanten Los en Schaafsma. Overigens, beiden mannen van de praktijk. Zij arbeidden persoonlijk in zending en evangelisatie!

Ds. P. Los Gzn. (1815-1888) is aanvankelijk de handen opgelegd door ds. C. van den Oever in de Kruisgemeente van Leiden in 1869. Een jaar later wordt Los herbevestigd door ds. P. van Dijke 'in de linie van Ledeboer'. Omstreeks 1875 maakt Los zich los van het Ledeboeriaanse kerkverband, met Leiden, dat dan een vrije Gereformeerde Gemeente wordt. De figuur van ds. Los is zeker belangwekkend voor ons onderwerp. Hij was namelijk eerder zelfstandig evangelist bij de Dordtse 'Vrienden der Waarheid'. Zijn evangelisatiewerk combineerde hij met een boekhandel-uitgeverij. Tevens was hij eindredacteur van het landelijk maandblad "De Lusthof Sions", al in 1858 door hem opgericht. Met ingang van 1862 wordt ev. Los directeur van de nationale "Vereniging tot verspreiding van Christelijke Lectuur".

Tallose tractaatjes vloeien uit zijn vruchtbare pen, welke tot op de dag van vandaag worden heruitgegeven. Aan het einde van zijn leven sticht Los tenslotte "De Vriend van Oud en Jong", een kerkelijk ongebonden orgaan dat nog altijd verschijnt.

Dit alles getuigt van een arbeidzaam leven in het evangelisatiewerk, in die tijd meer genoemd 'inwendige zending'.

Kritisch naar de omgeving

Deze positieve instelling - min of meer particulier initiatief - neemt niet weg, dat Los toch kritisch naar de omgeving kijkt. Zo toornst hij tegen de bezorgers van een 'ruim en mild Evangelie', waarbij elke sabbatsovertreder, vloeker, schender van eigen lichaam, ja allen op hun pad wordt toegeroepen: 'Weet gij niet dat de Heere Jezus Zijn bloed voor u gestort heeft, dat Hij u lief heeft, dat Hij in de hemel voor u bidt? ' Zulke boodschappers mogen dan wel zijn, aldus Los, 'ijverig voor Bijbel-, Tractaat-en Zendeling-genootschappen, protesterende tegen ketterijen, land en zee afreizende om bekeerlingen te maken, en toch komen zij met een leugen in de rechterhand tot de Heere. Of is het geen leugen, dat de Heere Jezus Zijn bloed voor alle mensen heeft gestort? ' Dit is de 'leer der algemene verzoening', op Bijbelse gronden al veroordeeld door de Nationale Synode van Dordrecht. Hier vindt men 'wilde kolokwinten en gewis de dood is in den pot', zo betoogt de evangelist ("De Lusthof Sions", 1864).

Zelf tracht Los een weg te bewandelen overeenkomstig Schrift en Belijdenis. Het doel van zijn vereniging voor christelijke lectuur is 'om met milde handen zodanige werken te verspreiden, die de volle raad Gods verkondigen. Markus XIII: 3b'. En dat 'door geheel Nederland. Markus XVI: 15' ("Statuten").

Blijkens de laatst toegevoegde tekst uit het Marcusevangelie - Jezus' zendingsbevel tot de Evangelieprediking - ziet ev. Los zijn wegzinkend vaderland duidelijk als terrein voor inwendige zending.

Trouwens, door datzelfde bevel weet zijn latere collega ds. L. van der Velde (1828-1921) zich geroepen tot het predikambt in het 'goddeloze en losbandige Rotterdam' ("Geschrift").

Zendingsleraar op Celebes

Meer nog als 'randfiguur' dan als 'tussenfiguur' bij Ledeboerianen en Kruisgezinden moet ds. A.O. Schaafsma (1830-1896) worden aangemerkt.

Wij kennen hem als predikant van de vrije Kruiskerk te Enkhuizen. Na de dood van ds. P. van Dijke bevestigde Schaafsma in 1883 oefenaar D. Janse te Middelburg tot dominee van alle Ledeboeriaanse gemeenten gecombineerd. Deze 'ordering' lijkt sympathiek, maar bleek jarenlang een bittere twistappel te zijn in het kerkelijk leven. Daarom is de naam Schaafsma nog lange tijd onder de Ledeboerianen blijven voortleven. Overkomst naar de kerken van Ledeboer ambieerde hij overigens nooit. Enige jaren later sloot Schaafsma zich aan bij de Dolerende Nederduits Gereformeerde Kerken van dr. Abr. Kuiper.

Interessant is, dat Schaafsma vroeger zendingsleraar (hulpprediker?) is geweest op Celebes, uitgezonden door het Nederlands Zendeling Genootschap. Zijn kijk op de zending zal wel een geheel andere zijn geweest dan werd gehuldigd in het Ledeboeriaanse en Kruisgezinde kamp van zijn dagen. Onverwacht treedt ds. Schaafsma voor het voetlicht op het grote driedaagse "Zendings-Congres", dat de actieve Dolerenden organiseren in 1890 te Amsterdam. In een boeiend referaat worden alle - niet weinige! - zendingsprojecten in de Oost-Indische koloniën (thans Indonesië) belicht.

'Des Heeren gunst over de Papoea'

Aan het einde van zijn betoog komt het voormalige Nieuw Guinea ter sprake, alwaar in 1855 de kerstening moeizaam begonnen was. De oud-zending verhaalt van de droevige teleurstellingen van de eerste pioniers: ziekten, sterfgevallen, een verschrikkelijke aardbeving, enz. Maar ook memoreert Schaafsma het heugelijke feit, dat na tien jaar de eerstelingen uit de Papoease oogst zijn gedoopt. Hij eindigt met: 'De zending onder de Papoea is ongetwijfeld de moeilijkste vanwege de stomtheid der inlanders (ik neem hiervan gaarne afstand - CdJ) en het klimaat der kusten. Moge 's Heeren gunst over de Papoea blijken en de heidenen in Indië op Jezus Christus hopen. Uw Koninkrijk koom' toch, o Heer!' ("Acta").

Welnu, met verwondering mogen wij thans geloven, dat óók in de toen nog onbekende en ontoegankelijke oerwouden van Irian Jaya onder de Papoea's dit Koninkrijk is komende, tot Gods eer, tot zaligheid van zondaren, tot troost van Christus' Gemeente aan het thuisfront.

Zendingsmotieven uit 'Ruth'

Stappen we thans definitief over naar het erf van de Gereformeerde Kerk onder het kruis. We onderscheiden twee perioden: de vroegere Kruiskerken, (deels) gedomineerd door Van den Oever; en: de latere Kruiskerken, onder Fransen vooral.

De Rotterdamse ds. C. van den Oever (1802-1877) was een Kruisdominee van vrijwel het eerste uur, in 1844 bevestigd door ds. W.W. Smitt (vriend van ds. De Cock). Van den Oever was een man van bijzondere werkkraft. Veel gemeenten werden door hem gesticht. Een groot aantal studenten werd door hem opgeleid tot predikant en door hem 'de steek opgezet'. Tal van 'leerredenen' - 137 in getal - rolden van de drukpers, naast enkele brochures. De Heere had aan de gewezen zetschipper 'rijke gaven geschonken,

om naar het hart van Zijn volk te spreken', aldus ds. G.H. Kersten laten Jammer, dat de vurige volksprediker 'steeds meer verviel' in een allegorische exegese van de tekst. Tot aan zijn sterven diende 'dominee Kees' in de Maasstad, 33 jaar lang.

Vergelijkend met zijn verwante tijdgenoten, ruimt Van den Oever in zijn predicaties - naast het bevindelijk element - tamelijk veel plaats in voor een voorwerpelijke verklaring van de tekst. Voor het thema 'zending' biedt zijn bundel over "Het boek Ruth" veel stof (onder meer de preken over Ruth 1: 1-2, 1: 3-5, 2: 1-3, 4: 1-10 en 4: 14-22). De Rotterdamse pastor gebruikt daarbij nogal eens beelden, die hij toepast op de nieuwtestamentische kerk tot op zijn eigen tijd. Hierbij lopen vergelijking en vergeestelijking soms door elkaar heen. Slechts een tweetal motieven over zending noteren we:

1. de zaligheid is tot Jood en heiden, daar Christus naar Zijn menselijke natuur is voortgesproten uit de Israëliet Boaz en de Moabietische Ruth; ja, Jood en heiden komen met elkaar in één verbond;
2. Naomi (=liefelijke) verzinnebeeldt de beminnelijke waarheid Gods, uitgaand tot de heidenen; Machlon (=zwak) ziet op de krachteloze wet en Chiljon (=gebrekig) op de ongenoegzame offeranden; Ruth (=verzadigd) wijst op de kerk van de Nieuwe Dag, gestorven aan de wet en ceremoniën, komend in een geestelijk huwelijksverbond met Jezus Christus, Die de meerdere Boaz (=sterkte) is.

Binnenlandse 'zendingsmotieven'

En dan volgt de toepassing op eigen tijd, land en omstandigheden. De toebrengring van het heidendom in Nederland schildert hij niet zozeer met de kerstening van Friezen en Saksen (8e eeuw), alswel in veel fellere kleuren met de uitleiding uit het overheersend 'pausdom' (1517), uit het 'half Joods half asdodisch sprekende' remonstrantisme (1618-'19) en uit het met ariërs 'onkruid' overwoekerde Hervormd Genootschap (1834). Ja, zelfs onder de Afscheidenen ziet hij wederom 'Orpa's kinderen of tenminste Orpa's karakters' (Pred. Ruth 1: 14b17 en 1: 18-19). Zo ziet hij binnenlandse 'zending-motieven'.

Vanuit zulk standpunt is het niet verwonderlijk, dat Kruisgezanten als Van den Oever zichzelf gaan aanmerken als zendeling in een vervallend kerkelijk Nederland. Een pinksterpreek in zijn "Feeststoffen" geeft - op nogal allegorische wijze - uitsluitel. Hierin constateert de prediker uit de Maasstad, dat er nog zwerfers zijn, die 'toch ook eens gaan onderzoeken bij die verachte en verguisde sekte', waartoe Van den Oever zelf behoort. 'Zij worden verwonderd, want daar zien en horen zij mensen prediken, die zij gekend hebben als onkundige Galileeërs; mensen, die nooit gestudeerd hebben, horen zij de grote werken Gods verkondigen, zoals zij dit nooit eerder hebben in hun kerken'. Ja: Ze zijn verwonderd over hen, omdat zij spreken in hun eigen taal, (dat is) zij horen spreken wat er in hun hart omgaat' (Pred. Hand. 2: 5-13). Niet zo verrassend is derhalve zijn aversie tegen het verkeerdelijk 'ijveren om heidenen te bekeren' (Pred. Jer. 9: 1) op de biddag van 1851. Een pleidooi voor zending in den vreemde zoekt men bij ds. Van den Oever tevergeefs!

'Blinde zendingsijver'

Letten wij tenslotte op ds. E. Fransen (1827-1898) - voormalig agrariër - die ongeveer een kwart eeuw lang leiding gaf aan de latere Kruisgemeenten. En dat 'met rijke zegen'. Als opvolger van oef. D. Hokbergen (vriend van ds. H. de Cock) werd Fransen in 1871 leraar in de Kamper gemeente, die zo tot bloei kwam. Zijn prediking was levende theologie, op het hart gericht. Anders gezegd, zoals ds. G.H. Kersten haar typeerde in een recensie over een van Fransens prekenbundels: 'bevindelijk met

menige onderwijzing; ... wie de oude waarheid mint, zal 'Fransen' gaarne eens lezen'. Fransen - wel belezen in onze 'oude schrijvers' - is onder ons bekend gebleven door vele publicaties, waaronder 57 'leerredenen'. Hij vermaant gedurig en ernstig tegen verschijnselen als uiterlijk vertoon en dode vormendienst, zoals 'schijnvrome feesten, concerten en comedies, om geld voor kerken e.d. te verzamelen' (Pred. Jer 22: 29). Hij waarschuwt tegen spottende opgeblazenheid in het verenigingsleven, waarbij hij in een apologie onder meer nog voegt de 'blinde zendingsijver' ("De Gereformeerde Belijdenis verdedigd").

Ds. Fransen doelt erop, dat de vreze des Heeren voorop moet staan en dat de klem van de waarheid geen geweld mag worden aangedaan door uiterlijke zaken. Bij al wat hij om zich heen ziet bij Hervormden en Afgescheidenen, moet hij vrezen. Daarom ook mijdt hij de zogenaamde 'zendingsfeesten' (Pred. Ef. 6:14).

'Goddelijke beloften'

Let wel op: de eenvoudige prediker was niet tegen de zending op zich. In zijn huiscatechisatie onderwijst hij de jeugd over de Tweede Bede van het Gebed des Heeren als volgt:

8. Vraag: Wat begeert een gelovige bidder in deze tweede bede: w koninkrijk kome?

Antwoord: Dat dit koninkrijk van zee tot zee worde uitgebreid, tegen list en geweld beschermd, en het geestelijke voorrechten gezegend mag worden, Jes. 11: 9.

Vraag: Waarop grond een gelovig christen zijn gebed om de uitbreiding van dit koninkrijk?

Antwoord: Op de Goddelijke beloften, dat koningen en vorstinnen daartoe medewerken, en dat Christus' dienstknechten, als vliegende engelen, het eeuwig Evangelie in de gehele wereld zouden verkondigen. Jes. 49: 23; Openb. 1: 6'

(Ds. Fransen, "De Heidelbergsche Catechismus").

Een aflopende zaak

Voor ons onderwerp vraagt nog een ander aspect uit Fransens werken de aandacht. Was voor hem nieuwe zendingsactiviteit nog wel zo noodzakelijk? Hij meende, dat Jezus' zendingsopdracht haar voltooiing naderde. De voleinding der eeuwen achtte hij aanstaande, hoewel de Heere 'nog des Geestes overig heeft' (Pred. Matth. 6: 10). Maar 'volgens berichten wordt reeds over de gehele wereld en onder alle volken het Evangelie gepredikt' (Pred. Openb. 3: 22). Dan schiet er voor de Kruiskerken geen taak meer over.

Israël

Voor het oude Bondsvolk der Joden wachten echter nog rijke beloften, naar de vervulling waarvan 'onze vrome voorvaderen zo reikhalzend uitzagen'. Fransen schrijft tweede helft jaren '70 nog wat onzeker, dat hij 'zich hierin niet durft te begeven, ofschoon wij uit vele profetieën, en de omstandigheden van landen en volken, wèl geloven dat het ons kort voor de deur staat' (Matth. 6: 10).

Vijf jaar later - in 1882 - ziet de Israël minnende prediker een 'merkbaar' teken: Ons wordt medegedeeld, dat de zwaar vervolgte Joden in hun grote nood de lasterlijke Talmud verwerpen, en in de lang verworpen Messias beginnen te geloven en Evangeliepredikers beginnen in te roepen' (Pred. Openb. 7:13-14).

En zeker is die Talmud lasterlijk!, waarmee tot op de dag van vandaag orthodoxe Joden de gruwelijke blasfemie belijden, dat Jezus geboren is uit een verhouding tussen Zijn moeder Maria en een Romeinse legionair... Wat een wonder, als de Jood komt tot het geloofsgetuigenis van Nathanaël: 'Rabbi, Gij zijt de Zoon Gods, Gij zijt de Koning

Israëls', Joh. 1: 50. Genade, als de Jodin met Martha belijdt: Ja, Heere, ik heb geloofd, dat Gij zijt de Christus, de Zoon Gods, Die in de wereld komen zou'. Joh. 11: 27.²

Fransens feitelijke mededelingen worden ondersteund door wat ik las in een voetnoot van de hand van prof. dn H. Bavinck (1854-1921): 'Overigens denke men over het getal Joden, dat in de loop der tijden en ook in deze eeuw tot het Christendom bekeerd wordt, niet gering. Percentsgewijze is het groter dan dat van de Heidenen. Pastor Le Roy berekende het getal Joden, dat in de 19e eeuw Christen werd op ruim 220.000 ("Gereformeerde Dogmatiek", dl. 4; men leze tal van Oost-Europese voorbeelden uit die tijd in de historische roman "Zij zochten een stad" van Lydia Buksbazen).

In het licht van zulke grote aantallen bekeerlingen leeft voor Fransens besef te sterker, dat de zendingstaak teneinde loopt in deze wereld.

Ontkiemende doorbraak

We zagen dat ds. Fransen meende, dat de zendingsopdracht haar voltooiing naderde in deze wereld. Voor zijn kerkformatie lijkt dus geen taak meer weggelegd.

Verrassend is dan ook - slechts kort na het verscheiden van Fransen in 1898 te Barneveld - dat op de Algemene Vergadering van de Kruisgemeenten de wezenlijke vraag aan de orde komt: 'Kan en mag de kerke Christi zonder zending zijn?' De Classis Zuid Holland oordeelt duidelijk van 'neen' ("Notulen", 1901). Onder de Geldersen overheerst aarzeling. Men stoort zich weinig aan de opwekking van Lisse, om overal te 'collecteren op Pinksteren voor de Heidenen' ("Notulen", 1900). De ijver van Lisse's predikant, ds. Jac. Overduin (1851-1928) wordt tenslotte matig beloond, wanneer men drie jaar later besluit, dat elke gemeente in het offeren 'vrij' is ("Notulen", 1903). Ja, waarheen moe ten de gelden eigenlijk? Weldra zal men het weten.

Toch duidt dit alles op een ontkiemende doorbraak in het denken over actieve zending. Men gaat zich verantwoordelijk voelen voor de geestelijke nood van de verre naaste...!

'1907': opgaand tij!

Met de ineensmelting van de Kruis- en Ledeboeriaanse gemeenten in 1907 verandert het kerkelijk getij ingrijpend! Leefde de actuele zendingsgedachte in de vorige eeuw niet of nauwelijks onder ons voorgeslacht - mèt de kerkelijke vereniging is er tegelijkertijd daadwerkelijke zendingsactiviteit. Verwonderend!

Ruim een half jaar tevoren was in de boezem der Kruisgemeenten de begeerte tot zending ontvlamd, 't Was een initiatief van de 23-jarige ds. G.H. Kersten. In zijn pastorie aan de Boezemsingel in de Maasstad had zendeling **ds. D.J. Benjamin** logies ontvangen. Van hart tot hart hadden de mannen met elkaar gesproken. En zie, vanuit

² Opvallend mag wel Fransens aandacht voor Israël genoemd worden. In zijn brieven en preken spreekt hij herhaaldelijk van zijn verlangend uitzien *naar de bekering van het oude bondsvolk*. In een preek over Openbaring 5:5 schrijft hij:

Zodat uit dit alles duidelijk blijkt dat de vijgenboom begint uit te botten, in hoop dat de zomer nabij is, van Christus gezegende komst tot Zijn kerk. Maar geen lichamelijke komst van de verheerlijkte Immanuël om duizend jaren op aarde te zijn, gelijk de Chiliasten drijven. O neen, maar een ruime uitstorting van Zijn Geest en genade, tot wegneming van onze midder-nachtelijke duisternis, en tot leven en vruchtbaarheid van de kerk. Dan zal het vrome volk huppelen van ziele vreugde en uitroepen "Komt mijn Liefste, laat ons uitgaan.... naar de wijnbergen of de wijnstok druifkens voortbrengt en de granaatappelbomen uitbotten, Hooglied 7.

de Gereformeerde Gemeenten in Nederland komt nu krachtige steun aan zendingswerk in het verre Armenië. Daar werkt Benjamin onder zijn verdrukte landgenoten in vaak barre omstandigheden, niet zonder zegen. Helaas, er komen strubbelingen, daar het kerkelijk toezicht ontbreekt. Het is dan ook met pijn in het hart van de afgevaardigden, wanneer de Generale Synode in 1912 moet besluiten de ondersteuning te beëindigen ("Notulen", 1908-1912; men leze "Dierbaar in Zijn oog" van J. Mastenbroek). Voor het jonge kerkverband een diepe teleurstelling...

Toch blijft het denken over de zendingsopdracht zich in positieve zin ontwikkelen. Van kritiek op anderen lees je niet, men let op zichzelf. Een dieper innerlijk verstaan van Christus' bevel wordt gewerkt onder ambtsdragers en kerkvolk. Men hoort meer en meer spreken van 'begeerte', van 'plicht', van 'schuld' jegens 'hen, die verre zijn'. Op de kerkvisitaties wordt de kerkenraden steevast gewezen op de 'wenselijkheid om ijver en liefde tot de zending onder Joden, heidenen en mohammedanen' ("Regeling Kerkvisitatie Classis Barneveld", 1915). Het komt mede tot uitdrukking in rapporten en notulen, in artikelen en prediking, vooral vanaf de jaren '20.

De offervaardigheid groeit. Een stroom van giften komt zelfs op gang tijdens een vast terugkerende rubriek in ons landelijk kerkelijk weekblad in de jaren 1926-1930. We lezen, dat uit Krabbendijke 342 halfjes werden toegezonden. Een collectebusje uit Amsterdam - bij het houden van gezelschappen van Gods kinderen telkens op tafel gezet - bracht 20 gulden op. In Enkhuizen zamelde een ijverige zendingsvriend dubbeltjes bijeen: 7 gulden. En van 'Dina en Stina' ontvingen de Deputaten eens 300 halve centen. Soms is er ook zilverpapier bij. De zending krijgt steeds vaker een terugkerende plaats op het collecterooster van de kerkenraden ("De Saambinder", 7e-10ejrg.).

Echter, hoewel er een Schriftuurlijke grondhouding is, blijkt men nog tientallen jaren tot werkloosheid te zijn gedoemd. Zendelingen ontbreken nog lange tijd, zo stellen tal van Generale Synoden met spijt driejaarlijks vast. Daadwerkelijke zendingsactiviteiten blijven een onvervulde begeerte, die intussen levendig blijft door woord en geschrift.

'De gave des Geestes tot verkondiging'

Wij vervolgen onze rondwandeling door de nagelaten geschriften van enkele van onze voorgangers, die allen hebben gestaan in het opgaand getij van '1907'. We horen de stem van mannen, die ten nauwste betrokken waren bij de kerkelijke vereniging van Kruis-, Ledeboeriaanse en vrije gemeenten.

Onder de Ledeboerianen is voormalig schoolhoofd ds. N.H. Beversluis (1850-1931) een man van gezag geworden. Met krachtige hand voert hij het praesidium van die heugelijke eerste Synode van de verenigde gemeenten in 1907, waarbij zijn zielevriend Kersten als scriba fungeerde. Binnen een jaar echter neemt Beversluis de herdersstaf op te Paterson in de Verenigde Staten.

In het begin samen met de voormalige Kruisleraar ds. C. Pieneman (1863-1912) van Grand Rapids, beijvert hij zich voor de opbouw van de jonge kerkformatie van emigranten uit Holland: de Nederlandse Gereformeerde Gemeenten in Noord Amerika. Zij winnen het kleine kerkverband in voor steun aan de Armeense zending van ds. Benjamin. Jarenlang is Beversluis classicaal correspondent van het Deputaatschap voor Inwendige Zending in deze grote 'nieuwe wereld'. Uit dit evangelisatiewerk werd de nog altijd bestaande gemeente van Corsica geboren.

Ook in zijn voorgaan vraagt Rev. Beversluis bij de gemeente gedurig aandacht voor Christus' voortgaande zendingsopdracht: 'Dit bevel gaf de Heere aan Zijn discipelen. En uit dit bevel is het duidelijk, dat het doorgaat door alle eeuwen. De twaalf apostelen

toch konden onmogelijk alle volken bezoeken. Het werk, dat hun werd opgedragen, moest dus voortgezet worden na hen, door degenen die tot de dienst des Woords zouden geroepen worden' (Pred. Zondag 25 H.C.).

In een pinksterpreek weet Beversluis op theologisch heldere wijze te verwoorden, dat door alle tijden heen de Geest van Christus is geschonken tot verkondiging van de ene Naam. Hij zegt onder meer, 'dat God daartoe de Heilige Geest - Die van de Vader en de Zoon uitgaat - aan de Gemeente gegeven heeft. Door deze Gemeente spreekt Christus tot mensen. Zij heeft de gave van de Heilige Geest ontvangen. Uit die Gemeente roept Christus de dienaren des Woords, die in Zijn Naam aan zondaren het Evangelie der zaligheid prediken, zonder onderscheid van taal of natie. En door deze prediking werkt de Heilige Geest middellijk geloof en bekering in de harten van hen, die het eigendom van Christus zijn uit kracht van 's Vaders welbehagen, waarnaar zij uitverkoren zijn in de Zoon, vóór de grondlegging der wereld' (Pred. Joh. 16:7).

Voorwaar, een bemoedigend getuigenis aan Christus' Gemeente om steeds haar uitnemende roeping te verstaan in deze wereld! Hoe anders sprak men vroeger in Ledeboeriaanse kring...

Evangelie voor 'wildernisbewoners'

'Hoe sprak men vroeger in Ledeboeriaanse kring...' zo luidde onze conclusie uit de Beversluis' citaten over de uitvoering en bevordering van het zendingsbevel. Toch wil dat nog niet zeggen dat iedereen in onze gemeenten was gewonnen voor de praktijk, al was het maar tot financiële steun.

Dit blijkt ondermeer uit een ingezonden stuk in ons kerkelijk orgaan van de hand van **ds. H. Roelofsen** (1854-1931). Aanvankelijk schaapherder in Lunteren, werd hij eerst Hervormd godsdienstonderwijzer in Ederveen, terwijl hij later zowel Kruis- als Ledeboeriaanse gemeenten bediende. Ook was Roelofsen present bij de vereniging van 1907.

Uit de Zeister pastorie schrijft de spontane pastor over de ernst en noodzaak van 'de zending onder onze wildernisbewoners': 'Men kan uit de houding, die door sommige mensen wordt aangenomen, opmaken: 'Ben ik mijn broeders hoeder'. Wij in onze gemeenten zijn bevoorrecht met de verkondiging van het zuivere en on- vervalste Evangelie van Christus, als vruchtgevolg van het zendingsbevel: 'Predikt het Evangelie'. Maar wat nu met onze wildernisbewoners; ook zij zijn reizigers naar een alles beslissende Eeuwigheid. Is voor hen het zendingsbevel er niet? zo vraagt hij scherp. Hij schrijft dan A.D. 1923.

Roelofsen kent de verkeerde gedachten over de predestinatieleer, waarbij de te handhaven verantwoordelijkheid tot valse lijdelijkheid wordt omgebogen: Men zal misschien zeggen: o ja, voor die uitverkoren vaten onder de heidenen zal God wel zorgen.

Jawel, aan de zijde Gods is dit zeker en gewis, maar zijn wij vrij in dezen? Het is niet alleen voor Nederland en Amerika, ook voor hen is het'.

En Roelofsen wijst op het 'Hoe zullen zij in Christus geloven, zonder die hun predikt?', Rom. 10:14.

'Wel, geliefde lezers, het heeft mij zo vaak bedroefd zo weinig van de zending in onze kringen te vernemen. Mocht de ernst der zaak zo bij ons doordringen, en bovenal bij Gods volk en knechten, opdat het worde een zaak des gebeds. Zo zouden wij krijgen een vragend volk aan de troon der genade. Wat blijdschap zou ons hart vervullen, wanneer ons later gemeld werd van de daden des Heeren aan de arme heidenen bewezen: 'Deze en die is aldaar in geboren' ("De Saambinder", 4e jrg., nr 14).

Roelofsen verstout zich tenslotte met de oproep tot een maandelijks(!) collecte in de

gemeenten ten gunste van het synodaal zendingsdeputaatschap.

'De markt van vrije genade'

Als rapporteur ds. G. H. Kersten het te druk krijgt met zijn veelvuldige werkzaamheden in het pas gevormde kerkverband, stelt de Generale Synode van 1908 een echt Deputaatschap voor Uitwendige Zending in. Het verbreedt tevens het kerkelijk draagvlak en daarnaast is er sprake van synodale verantwoordelijkheid. Naast Kersten krijgen zitting: **ds. Jac. Overduin** (1851-1928) en **ds. G. van Reenen** (1864-1935). Van de eerste is mij niets bekend geworden, maar de laatste heeft ons des te meer te zeggen over het zendingsterrein.

De 'originele' Van Reenen had in 1907 - ter Synode - met zijn vrije gemeente van Leiden aansluiting verzocht en deze enkele weken later al verkregen. De beminde 'schrijfdomee' liet tal van publicaties na. Gelukkig worden die nog in brede kring gelezen. Preken kon de voormalige glasschilder! Ds. Van Reenen vergelijkend met zijn eigen voordracht - overigens door Kersten in hoge mate gewaardeerd - meende ds. Beversluis eens, dat hijzelf 'wel schaamswege onder de bank had willen zitten'. Van Reenen was ook een bewogen en bezielend prediker

Heel kort na de eeuwwisseling - hij was nog maar een enkel jaar predikant - gaf Van Reenen al een drietal 'leerredenen' uit. Als eerste stof bepreekt deze dienaar het openingsvers van Jesaja 55. Hij wenst zijn hoorders toe 'een wijle te vertoeven op de markt van vrije genade', zoals het thema luidt. Al beeldend werkt hij zijn tekst uit. Met betrekking tot de zendingsgedachte citeren we:

'Een marktterrein moet, ten tweede, ruim zijn, opdat het veel kopers kan bevatten; maar ook ons marktterrein (de christelijke kerk) is zo groot, dat de volheid der heidenen er een plaats kan bemachtigen. Immers, ze is verbreid van zee tot zee en van de rivieren tot aan de einden der aarde'.

Van Reenen voegt eraan toe: Een marktterrein moet, ten derde, vrij zijn. Ieder moet daar toegang hebben, of hij inboorling dan wel een vreemde zij, Jood of heiden' (Pred. Jes. 55: 1).

Op de vleugelen van het gebed

In de avond van zijn leven - men schrijft 1929 - ziet Van Reenens catechismusverklaring het licht. Wij slaan de verhandeling van de Tweede Bede op. 'Uw koninkrijk kome' wil vooral zeggen: 'Vermeerder Uw Kerk'. Ds. Van Reenen:

'Dan denken wij eerst aan onszelf en onze naaste omgeving. Maar dan ook aan onze vrienden en vriendinnen; aan onze stads- en dorpsgenoten; aan onze landgenoten. Ja, dan werpen wij onze blik buiten onze grenzen, zelfs buiten ons werelddeel. Ja, dan bidden wij, dat de Heere Zijn Kerk wilde stichten over heel het rond der aarde, van zee tot zee en van de rivieren tot aan de einden der aarde. Wij bidden, dat de Heere te dien einde de middelen wilde zegenen. Wij gedenken dan in ons gebed aan Gods knechten, ook aan hen, die werkzaam zijn op het terrein der zending onder Jood en heiden. Dat de Heere de middelen zó wilde zegenen, dat onbekeerden bekeerd, dat de Joden van hun blinddoek en de heidenen van hun afgoden en het pausdom van zijn bijgeloof mocht worden verlost. Dat God wèl wil doen aan Zijn Sion' (Pred. Zondag 48 H.C.).

Welk een open oog heeft Van Reenen voor de zendingsnaden. Wanneer de nood van de medemens zó mag worden megedragen op de vleugelen van het gebed - in de binnenkamer en op de kansel - is de belangenbehartiging van de zending het meest gediend. Dan is de zendingsbegeerte levendig onderons!

'Zondaren uit alle delen der wereld'

Ook **ds. M. Hofman** (1873-1945) heeft ons wat te bieden voor het onderwerp 'zending'. Hij was een zachtmoedig man en algemeen bemind predikant. Hij bekleedde het diakenambt in Kruisgezind Beekbergen, toen hij - zij het niet als afgevaardigde - aanwezig was op de Synode van Rotterdam in 1907.

Van Hofman is een serie preken bewaard gebleven, die handelt over zendingssituaties in de Bijbelse tijd. Gods Woord is het middel, dat Hij gebruikt tot de komst van Zijn Gemeente. Hij schrijft: Het Evangeliewoord is de volle Godsopenbaring, na de duistere schaduwbedeling, eindelijk geopenbaard. Nu in deszelfs ruime omvang en volle betekenis ontrold, wat tevoren in het onzekere lag. De hoofdinhoud van het Evangelie is: Jezus Christus, in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken; zondaren uit al de delen der wereld; uit alle rangen en standen; uit dik slijk en grondeloze modder van zonden. Zijn bloed reinigt van alle zonden' (Pred. Hand. 8: 20-21).

'Der volkeren vijandschap zal ophouden'

Een opmerkelijk woord van Hofman - nog altijd actueel - zij nog onder het oog gebracht. Het dateert uit 1928, toen in Amsterdam Olympische Spelen werden georganiseerd. Scherp koos Hofman partij tegen hen, 'die weten hun sport te rechtvaardigen en Bijbelteksten bij te brengen'.

Nee, de Olympiade is 'niet uit God!' Zij brengt 'geen aanwijzing van de weg der zaligheid, geen vermanen tot gehoorzaamheid aan Gods geboden, geen vrede, geen heil'. Heeft Jehova Zijn volk 'het verbroederen met de vreemdelingen' niet verweten, opdat het Hem niet vergate en Zijn oordeel volgen zou?

Tegenover het 'kwaad der Olympiade' wijst de getrouwe prediker uit Krabbendijke op de ware broederschap tussen mensen en naties: O, gelukkige tijd, geliefde, als onder de afkondiging van vrede door het bloed des kruises de grootste der zondaren, de wijdst verwijderde heiden een open deur gepredikt wordt, en - zoals de profeet verder verklaart - de vijandschap tussen de volkeren in Christus zal ophouden, dat zij hun zwaarden tot spaden slaan en hun spiesen tot sikkelen' (Pred. Jes. 2: 6b).

Het opmerkzame gemeentelid wordt hier door ds. Hofman als het ware voor de keus gesteld: de propaganda van de sport dan wel de proclamatie van het Evangelie onder de volkeren. Ten diepste: Belial of Christus.

'Kerstening'

Niet licht kan de betekenis van **ds. G.H. Kersten** (1882-1948) voor ons kerkverband worden overschat. Zijn veelzijdige bearbeiding van de gemeenten kan welhaast als een "Kerstening" worden aangemerkt. Dat bedoel ik allereerst in persoonlijk opzicht, als een instrument in Gods hand. En wat het inhoudelijk aspect betreft, is het veelzeggend wat de kerkenraad van Rotterdam-Centrum liet beitelen in zijn grafsteen op de begraafplaats Crooswijk: 'Hij was een onvermoeid strijder voor de beproefde waarheid op alle terreinen des levens'. Dat gold zijn kerk (opleiding, correspondentieblad, kerkorde, catechese, dogmatiek, catechismusverklaring), onderwijs (scholenbond), de politiek (partij, dagblad, kamerlidmaatschap), maar ook de zending. Tientallen jaren heeft de oude Kersten geijverd, toen hij zich in 1945 om gezondheidsredenen moest terugtrekken uit het Zendingsdeputaatschap. Hij was verteerd in de dienst des Heeren. Uit zijn schriftelijke nalatenschap valt veel te leren voor hart en hoofd, ook over de zendingsopdracht der kerk.

Doorgloed van de Pinkstergeest

Op een aangrijpende wijze weet de pastor van Yerseke zijn gemeenten hierop aan te

spreken. Hoe gaarne ziet hij zijn woorden in daden omgezet. Niets doen baart schuld voor Gods Kerk. Zo betoogt hij in 1921 in een vurig pleidooi: 'Pinksteren ligt weer achter ons; en daarmee ook de prediking van het pinksterwonder en de pinkstervrucht. In vreemde talen begonnen de apostelen de grote werken Gods te verkondigen, 't Spreken in der Hebrreeën taal alleen was uit: tot de heidenen moest 't Evangelie uitgedragen. En dat uitdragen van het Evangelie zou de roeping zijn van de kerke Gods.

O, ik heb weer wat voelen gloeien in mijn ziel van de liefde tot de heidenen; van het medelijden met die meer dan 800 miljoen mensen, die reizen naar de eeuwigheid, zonder dat hun ooit één woord gesproken is van de verlossing die in Christus Jezus is'.

Ja: 'Zo immers God ons de ogen opende, kennen we wat van het innig medelijden met onze evenmens, de vreemd van God ten verderve wandelt. Ware het mogelijk, zouden we hen niet kopen, al ware het met ons bloed?

Maar dringt diezelfde waarachtige liefde dan niet aan de heidenen het Woord te brengen? Hebben alle die heidenen niet elk een ziel voor de eeuwigheid geschapen? En zijn die zielen dan niet alleen te behouden door de prediking des Evangeliums?

O, ik weet, er wordt veel op de zending afgegeven; en er zal ook wel veel op dit terrein zijn, dat om verbetering roept. Doch zijn wij vrij, als we alleen kritiseren en verder van gans die heidenwereld ons niets aantrekken? Die zovele miljoenen aan hun lot overgeven? ' ("De Saambinder", 2e jrg., nr. 14).

Welk een bewogenheid klinkt in deze woorden door. We mogen wel zeggen, dat de schrijver van de Pinkstergeest doorgloed is geweest. Iets, wat we helaas misten in onze Kruisgemeenten van de 19e eeuw.

Publiekelijk aan 't werk gezet

Kersten vervolgt: 'Had alleen Paulus een schuld aan Griek en barbaar? En wat betaalden wij, zo we mede schuldenaren zijn, wat betaalden wij - gij, mijn lezer en ik - van onze schuld! God gaf ons rijke Indien, die ons miljoenen schats brachten. Wat boden wij in ruil voor al dat goede? '

Er zit te weinig schot in de zaak der zending. Kerstens praktische levensinstelling weerhoudt hem dan ook niet om de broeders deputaten een plan voor te leggen en hen publiekelijk aan 't werk te zetten: 'Doch de zendingscommissie is er nog en enkele gemeenten collecteren jaar na jaar. Natuurlijk, ik mag in het werk van de commissie niet ingrijpen; anders 'k zou haar willen vragen: Broeders, kunt ge geen (laat ons zeggen) fl. 30.000, = bijeenbrengen, om uit de rente, vermeerderd door collecten, iemand op te leiden, die we straks mogen heen zenden om in vreemde talen de grote werken Gods te verkondigen? ' ("De Saambinder", 2e jrg. nr. 14).

'Opdat niet verloren ga...'

Nimmer zag Kersten zijn verlangens bekroond. Jaren van crisis, oorlog, wederopbouw en kerktwist brachten geen actief zendingswerk, 't Was Gods tijd nog niet. Desondanks bleef deze dienaar van Christus zich van zijn roeping bewust.

Ongeveer een half jaar voordat hij werd opgenomen in de triomferende kerk uit Jood en heiden in de hemel, verscheen zijn verklaring van de Heidelbergse Catechismus in 1948. Deze lezende, houdt Kersten ons telkens voor, sprekende nadat hij gestorven is:

'O, dat Gods kerk het Woord uitroep tot aan de einden der aarde; dat zij de blinde heiden het Evangelie brenge; draag zorg voor de zending, opdat niet geslacht na geslacht verloren ga. Want, hoe zullen zij geloven, indien hun niet gepredikt wordt? Van het begin der wereld tot het einde toe wil Christus zó Zijn Gemeente vergaderen. Nimmer zal Hij een andere weg bewandelen' (Pred. Zondag 21 H.C.; zie ook Zondag

25 H.C.).

Wij sluiten onze artikelenreeks af. Deze laatste oproep blijve onder ons beschouwd, bewaard en onderhouden als een artikel uit ds. Kerstens kerkelijk testament. Daarbij zij het onze gedurige zang (Gebed des Heeren):

*Uw koninkrijk koom' toch, o Heer!
Ai, werp het rijk des satans neer;
Regeer ons door Uw Geest en Woord;
Uw lof word' eens alom gehoord
En d'aarde met Uw vrees vervuld.
Totdat G' Uw rijk volmaken zult.*

Tholen,
ds. C. de Jongste.